

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

http://republika.pl/niva_bielastok/
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 24 (2405) Год XLVII

Беласток 16 чэрвеня 2002 г.

Цана 2,00 зл.

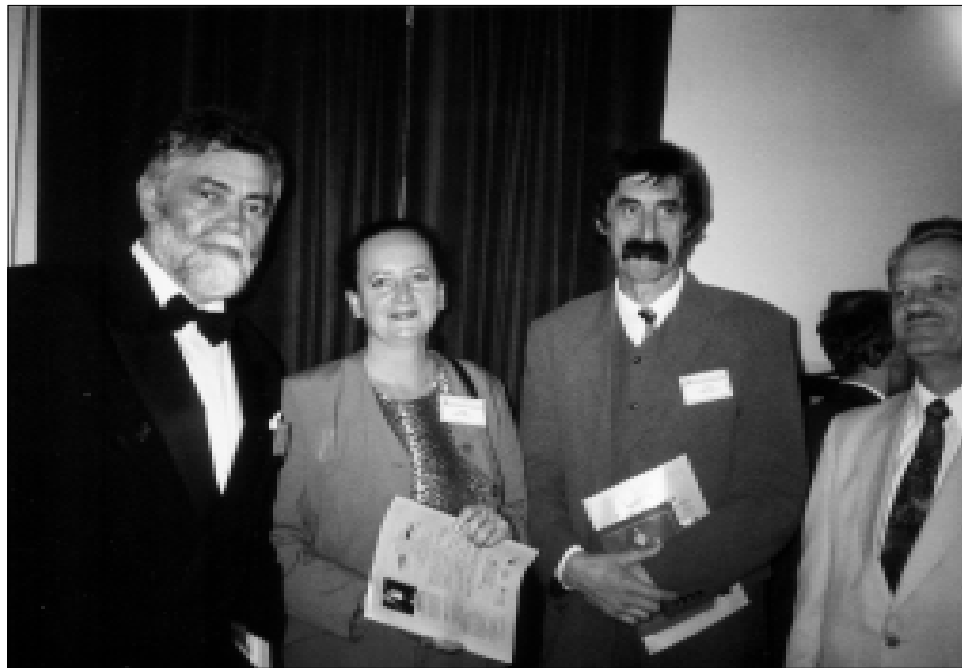
Жыццё без „Рацыі”

3 канцом мая вяшчанне перапыніла Радыё „Рацыя”, што і зразу было заўважана слухачамі (пра гэта чытайце таксама на 3 стар.). Прычынай гэтаму, як патлумачыў адзін з заснавальнікаў радыёстанцыі Алег Латышонак, стала рэарганізацыя яе дзейнасці. Па фінансавых прычынах немагчымым аказалася ўтрыманне фактычна двух радыёцэнтраў — у Беластоку і ў Варшаве. Варшаўскі цэнтр вяшчаў на кароткіх хвалях — магчыма, не ўсе слухачы беластоцкага 105,5 FM да канца ўсведамлялі сабе прысутнасць гэтай рэдакцыі і яе адасобленасць. Мэтай гэтай рэарганізацыі — стварэнне невялікага радыё, у недалёкай перспектыве камерцыйнага, якое будзе ў сіле зарабіць на сябе. Тая формула публічнага радыё, якая гучала дагэтуль, з разнастайнымі блокам публіцыстыкі і навінаў — аказалася пакуль у нашых умовах недасягальнай. Асновай у пераходны перыяд будзе музыка і, з часам, навіны. Паслужыць гэта паступоваму вяртанню таго, што дагэтуль „Рацыя” і ўяўляла — беларускага грамадскага форуму.

Радыё „Рацыя” ўяўляла мадэль „жывой” і „раённай” радыёстанцыі. Калі, прыкладова, у Макаўцы на кураферме ад праліўнога дажджу падтапілася штурк пятнаццаць пеўнікаў — у „Рацыі” пра тое гаварылі. Калі вёскі дзве далей свіснулі чатыры бутлі самагону — у „Рацыі” пра тое таксама казалі. І публіка ўсё гэта глытала, пра што засведчылі водгукі, тэлефоны, лісты... Несумненнай зоркай эфіру „Рацыі” стаў Міхал Андрасюк — жанчыны сталі пісаць яму „амальлюбоўныя” лісты, перад сядзібай па вул. Цёплай у Беластоку выстройваліся чэргі пабачыць, хто ж скрываецца за вядомым з эфіру Андрасюковым голасам. Пра яго папулярнасць сведчыла і тое, што адну гадзіну, затым другую, бывала, у „Рацыю” не адбывалася ніводнага тэлефону, але калі толькі ў эфір уваходзіў М. Андрасюк, як ад чарадзейнай палачкі, на „Рацыю” абвальвалася лавіна тэлефонаў... „Рацыя” дала занятак грамадцы моладзі, якая ў іншых абставінах магла і не мець магчымасці праявіць сваю зацікаўленасць беларушчынай.

Радыё „Рацыя” з’явілася ў эфіры пад канец 1999 года. Гэты факт стаў ці не самым вялікім выпрабаваннем для маладой польскай дэмакратыі. Хаця ў Польшчы кожны мае роўнае права на вяшчальную ліцэнзію, вырашэнне пра такую ліцэнзію для беларускай радыёстанцыі зацягвалася і мусіла адбыцца на палітычным узроўні, пры зразумелай нервовасці сакрэтных службаў. За два з паловай гады вяшчання „Рацыя” прыжылася ў свядомасці беластоцкай грамадскасці ды даказала, што беларуская мова ў польскім радыёэфіры зусім не пагражае суцэльнасці Польшчы, як краіны. Дык да хуткай сустрэчы ў эфіры.

Аляксандр МАКСІМЮК

На фестываль завіталі прадстаўнікі ўлады і беларускіх арганізацый.

Малітва. Не палітыканства. Славите Господа, все языцы

Фестываль

дваццаць першы

Міра Лукша

Пад блаславенствам Канстанцінопальскага партыярха Варфаламея, пад патранатам прэзідэнта РП, пры поўнай зале і буры апладысмантаў пачаўся XXI Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі Гайнаўка 2002. Гайнаўская ўлада ў гэты раз пайшла ў дзяды. Наслухалася таксама малітоўных пенняў на першым фестывалі, не хапіла нікому з іх цяплення і ахвоты пайсці з іншымі слухачамі на другі. А, можа, не выпадала? Палітыканства ўзяло верх над культурай. Імпрэза, якая раславіла Гайнаўку, аказалася быць нявартай часу местачковай улады. І з духоўных асоб, якіх, здаецца, абавязвае дысцыпліна, быў толькі бацюшка з армянскае царквы. Перададзены былі таксама віншаванні ад драгічынскага біскупа Антоні Дыдыча. Завітаў на свята таксама пробашч мясцовай каталіцкай парафіі. Слухачамі былі і католікі ды шматлікая група гайнаўскіх суботнікаў. Не падвялі ваяводскія ўлады (Анатоль Баравік — дырэктар кабінета падляшскага ваяводы, Гражына Вісьнёўская — дырэктар дэпартаменту культуры і мастацкай адукацыі Падляшскай маршалкаўскай установы, Барбара Пахольская — намеснік дырэктара ВОАК). Прадстаўнік міністэрства культуры, Ежы Завіша, сцвердзіў, што надалей гэты фестываль трактуецца як „з самай высокай паліцы” і гонар Польшчы. Мабыць, не ёсць ён гонарам самое Гайнаўкі, горада ад паўстагоддзя.

— У гэтым годзе першы раз конкурсныя слуханні адбываюцца па-за святыняй, — з горыччу сказаў арганізатар фестывалю Мікола Бушко. — Лічу гэта непаразуменнем. Веру ў тое, што яно часовае.

Пачаўся фестываль 28 траўня, праз пару дзён пасля першага агляду, канцэртаў мужчынскага хору „Святылен” Старачаркаскага манастыра Дзмітрыя Данскога з Растова, лаўрэата двух фестывалаў, з песні „Gaude Mater Polonia”. Аплаўз можна было выражаць менш стрымана, чым выпадала б у храме. Афармленне сцэны (праекта гайнаўніна Тамаша Адзіевіча — праца выбрана ў конкурсе пад кіраўніцтвам Лявона Тарасэвіча) зварочвалася да клімату духоўнаці і царкоўнай музыкі. Контурны стылізаваны на некаторыя элементы архітэктуры Свята-Троіцкага сабора.

Конкурсныя слуханні пачаліся на наступны дзень ад выступлення хору „Сагмос” Маладзёжнага звязу з Ірвез пры Апостальскай армянскай праваслаўнай царкве ў Ерэване са старажытнай музыкай, сягаючай IV стагоддзя. Журы (Рамаўльд Твардоўскі, Барыс Тэўлін, Баржэна Савіцкая, Лэся Дзічко, Віктар Роўда, Дымітр Дымітраў і Ежы Завіша) выслухала разам з захопленымі глядачамі на працягу конкурсу 19 хораў. У іх выкананні прагучалі песні-малітвы Барнянскага, Часнакова, Архангельскага, Рахманінава, Львова і менш вядомых слухачам Дондава, Міралюбава, Трубацова, Нікольскага, старажытныя напевы. У час правядзення гайнаўскага фестывалю [працяг 3]

Беларусы Прыбайкалля 2

31 мая 1996 года на першым з’ездзе беларусаў Іркуцкай вобласці 23 дэлегаты заснавалі Рэгіянальную грамадскую арганізацыю „Іркуцкае таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага”. Штогод іркуцкія беларусы ладзяць Каляды, Гукане вясны, Сёмуху, Купалле і Дзяды. Апрача гэтага 25 сакавіка ўрачыста святкуюць Дзень абвяшчэння БНР, а 31 мая лічыцца ў іх Днём іркуцкіх беларусаў.

Герб і сцяг Бельскага

павета 3

29 красавіка г.г. Рада павета ў Бельску-Падляшскім прыняла пастанову аб устанавленні герба і сцяга, не зважаючы на тое, што Геральдычная камісія адмоўна ацаніла праект па прычыне яго слабой сувязі з гістарычнай традыцыяй.

Карлеонэ ў Варшаве 4

У апошні дзень траўня ў цэнтры Варшавы, у сярэдзіне дня, пару соцень чалавек маглі непасрэдна паглядзець рэпліку славутага фільма „Бацька хросны”. Герояў гэтым разам не ігралі акцёры, а звычайныя мафіёзі, якія стралялі сапраўднымі патронамі. Сапраўдныя былі таксама іх ахвяры — двух забітых чалавек і адзін цяжка паранены, праўдападобна члены канкурэнтнай банды.

Дні Гродзенскага

універсітэта 5

У актывым зале Гістарычна-сацыялагічнага факультэта сустрэліся кіраўнікі, навуковыя працаўнікі і студэнты абедзвюх навучальных устаноў. Прафесар Сяргей Габрусевіч параўнаў падабенствы ў гісторыі вучэльняў, прыгадаў вялікія прозвішчы нашай культуры і прадставіў магчымасці супрацоўніцтва.

Душа — гэта частка

Бога ў нас 9

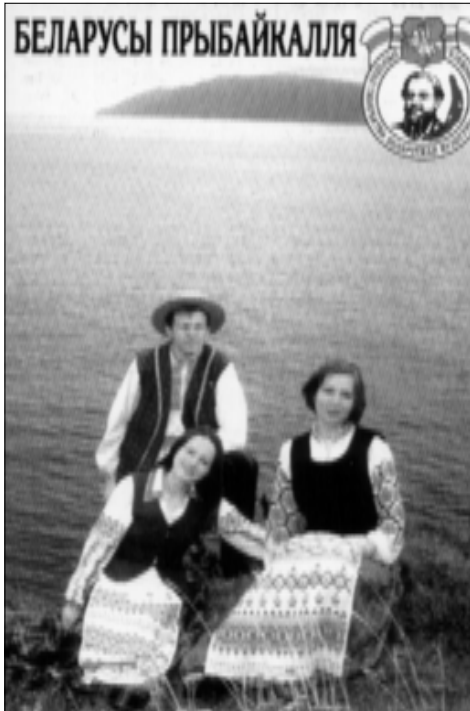
Душа гэта частка Бога ў нас. Душа, гэта Божае люстэрка ў нас. І вось гэты Божы дар, душа, дае нам другі дар, самы каштоўны ў нашым зямным вымярэнні — гэта дар жыцця. Калі душа адлучаецца, няма жыцця.

Чаромхаўскія мерапрыемствы 11

26 мая Саюз польскіх пенсіянераў і інвалідаў арганізаваў забаву „Няхай жанчыны забудуць пра сямейныя клопаты і правядуць Дзень маці з песняй і музыкай у вясёлай кампаніі”, — прывітаў старшыня Юзэф Дубковіч. Імпрэзу фінансавала падтрымаў Юзэф Каліш, прадпрымальнік, уласнік пахавальнай фірмы.

Беларусь — беларусы

Беларусы Прыбайкалля

Адваротны бок каляндарыка на 2002 г., выдзенага Іркуцкім таварыствам.

Адкуль беларусы ў Сібіры

Першыя беларусы паявіліся ў Сібіры, у тым ліку і ў яе ўсходняй частцы ў XVII стагоддзі і былі гэта першапраходцы і воіны. З дакументаў 1680 г. даведваемся аб вёсцы Літвінцава каля Ілімскага астрога, якая існавала да саракавых гадоў XX стагоддзя. Відаць, заснавалі яе перасяленцы з Вялікага княства Літоўскага. Другая хваля перасялення звязана была з удзелам беларусаў у паўстаннях 1830 і 1863 гадоў. Асабліва пасля апошняга паўстання ссылалі ў Сібір цэлымі вёскамі. Тады ў Іркуцк папаў Ян Чэрскі, ураджэнец Віцебскай вобласці, ці Юзаф Каліноўскі — брат Кастуся. Трэцяя хваля выклікана была рэформамі Сталыпіна. Пачынаючы з 1903 года ў Іркуцкі край перасялілася шмат беларусаў у пошуках лепшай долі. Яны будавалі свае сядзібы, захоўваючы свой уклад і нават манеру будаваць дамы. Такім чынам узніклі, між іншым, вёскі Анучынск, Тургенеўка, Андрушына, Мірынск. Чацвёртую хвалю склалі палітычныя ссыльныя трыццатых гадоў XX стагоддзя і сяляне, якія не хацелі ісці ў калгасы і якім абяцалі жыць тут аднаасобнікамі. Так была заснавана вёска Тарнопаль. Але ў 1939 г. Сібір таксама калектывізавалі. Пятая хваля звязана з камсамольскімі будовамі. Гідраэлектрастанцыі ў Брацку і Усць-Ілімску ў пераважнай ступені пабудаваны былі беларускімі будаўнікамі, якія засталіся жыць у Іркуцкай вобласці. Апошняя масавая хваля перасялення ў Беларусь звязана з катастрофай на Чарнобыльскай АЭС і вывадам ракетных войск з Беларусі.

На сённяшні дзень цяжка сказаць, колькі беларусаў пражывае ў Іркуцкай вобласці, але па самых сціплых падліках ёсць іх не менш 50 тысяч чалавек.

Іркуцкае таварыства

31 мая 1996 года на першым з'ездзе беларусаў Іркуцкай вобласці 23 дэлегаты заснавалі Рэгіянальную грамадскую арганізацыю „Іркуцкае тавары-

ства беларускай культуры імя Яна Чэрскага”, якая афіцыйна зарэгістравана была 30 снежня 1996 г. Галоўныя мэты ІТБК — адраджэнне і развіццё духоўных і культурных каштоўнасцей беларускага народа, узвышэнне яго самасвядомасці, пашырэнне і падтрыманне нацыянальных абычаяў, рамёстваў, жыццёвага ўкладу і маральных асноў. На працягу апошніх пяці гадоў Таварыства арганізавала шмат культурных мерапрыемстваў абрадавага характару. Штогод іркуцкія беларусы ладзяць Каляды, Гуканне вясны, Сёмуху, Купалле і Дзяды. Апрача гэтага 25 сакавіка ўрачыста святкуюць Дзень абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі, а 31 мая лічыцца ў іх Днём іркуцкіх беларусаў. ІТБК супрацоўнічае з абласнымі культурнымі ўстановамі і польскай і ўкраінскай суполкамі. Пры таварыстве дзейнічаюць самадзейныя калектывы — дзіцячы ансамбль „Пралескі”, жаночы „Журавіны” і дзявочы „Ленушка”. Маладзёжны клуб „Крывічы” вывучае і прапагандуе славянскія традыцыі сваіх продкаў, а Гістарычны клуб „Спадчына” распаўсюджвае сярод жыхароў Іркуцкай вобласці веды па гісторыі Беларусі. ІТБК мае сваю Бібліятэку беларускай літаратуры і праводзіць навуковыя экспедыцыі па Іркуцкай вобласці ў месцы кампактнага пражывання беларускіх перасяленцаў. Іркуцкія беларусы выдаюць штомесячны бюлетэнь „Маланка”. На васьмі старонках фармату А-4 друкуюцца арганізацыйныя матэрыялы ІТБК, весткі з Бацькаўшчыны, рэпартажы з жыцця беларусаў Сібіры, артыкулы па гісторыі Беларусі.

Пяты з'езд

2 сакавіка г.г. адбыўся V З'езд Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага. Удзельнічалі ў ім 53 дэлегаты ад чатырох раёнаў Іркуцкай вобласці: Чарамхоўскага, Балаганскага, Баяндаўскага і Заларынскага. Пасля заслухання справаздачы, зацвярджэння пратакола фінансавага кантролю і дыскусіі дэлегаты выбралі Раду, якую паўторна ўзначаліў Алег Рудакоў, і прынялі план дзейнасці на чарговыя два гады. На заканчэнне з'езда перад дэлегатамі і гасцямі выступілі маладзёжныя і дзіцячыя калектывы Таварыства. З'езд закончыўся традыцыйным „Бульбяшом” — святочным застоллем з беларускай музыкай, песнямі і танцамі.

ІТБК карыстаецца сваёй аtryбутыкай — эмблемай і гімнам. Эмблема мае форму кола з выявай Яна Чэрскага і контурам возера Байкал усярэдзіне і надпісам на акружнасці: „Іркуцкае таварыства беларускай культуры ім. Я. Д. Чэрскага”. Уверсе змешчаны беларускія нацыянальныя сімвалы — бел-чырвона-белы сцяг і герб Пагоня. На апошнім з'ездзе дэлегаты вырашылі, што гімнам арганізацыі будзе песня „Магутны Божа” на словы Наталлі Арсенневай. (вл)

3 беларускага друку

Пра тое ды сёе

Інтэграцыя

Старшыня Парламенцкага Сходу Саюза Беларусі і Расіі, старшыня Дзяржаўнай Думы Расіі Генадзь Селязнёў заявіў, што „пасля аб'яднання нашых валют (а тэрмін ужо вызначаны — 2005 год), я думаю, інтэграцыя ўжо наогул будзе, можна сказаць, працэсам завершаным”. Па словах Г. Селязнёва, цяпер ідзе непрыкметная, але самая цяжкая праца па уніфікацыі заканадаўстваў дзвюх краін. „За гады раздзельнага жыцця, — лічыць ён, — заканадаўствы далёка разбегліся. Сёння Беларусь і Расія маюць розныя эканомікі, розныя грамадзянскія, працоўныя кодэксы і г.д.”. Тым не менш, лічыць Г. Селязнёў, ужо цяпер актыўна ўносяцца прапраўкі ў адпаведныя законы. Толькі пасля гэтай, на першы погляд неперадольнай працы, можна будзе казаць пра рэальную эканамічную інтэграцыю.

„Кошт” зямлі

Зямельны падатак насельніцтва плаціць раз у год згодна са стаўкай, вызначанай для кожнага раёна. Памер стаўкі залежыць ад урадлівасці зямлі і яе адпаведнай бальнасці. Самы маленькі падатак у Гарадоцкім раёне Віцебскай вобласці — 5 701 рубель за гектар у год (у Галачынскім раёне — 15 782 рублі). У Магілёўскай вобласці самыя лепшыя землі ў Кіраўскім раёне — падатак 15 331 рубель; у Брэсцкай — Ляхавіцкі раён (19 326 руб.); у Мінскай — Маладзечанскі, Клецкі і Нясвіжскі раёны (адпаведна 21 407, 22 034 і 24 697 рублёў). Самая лепшая зямля ў краіне ў Карэліц-

кім раёне Гродзенскай вобласці — 25 567 рублёў. Гарады: у Віцебску — 45 507 руб., у Магілёве — 51 055, у Брэсце — 78 135, у Гомелі — 82 767, у Гродне — 97 834 рублі за гектар. Мінск — 243 190 рублёў за гектар.

Што гэта?

У наш Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту прыязджаюць людзі з усіх куткоў свету, — піша экскурсавод Галіна Граблюк. Большасць экскурсантаў — дзеці. І здзіўляе тое, якія яны разумныя, як неаднолькава адносяцца да народнай культуры, мовы і як парознаму паводзяць сябе на тэрыторыі музея. Крыўдна, але многія беларускія школьнікі не толькі не цікавіцца расказам экскурсавода, але і паводзяць сябе адпаведна: ім усё роўна, як жылі нашы продкі, чым займаліся, адкуль вытокі нашы. Больш таго, многія з іх не хочуць нават слухаць экскурсію на беларускай мове, кажуць, што ім яна незразумелая. Што гэта? Дзікуства, нявыхаванасць ці адбітак нашага духоўнага жыцця?

Падполле

Падпольны міні-завод па вырабе і вэнджанні мясных прадуктаў выяўлены ў Смілавічах Чэрвеньскага раёна. Канфіскавана 356 кг. сала, 303 кг. мяса, 110 кг. курэй, 30 кг. вэнджанага мяса, 16 кг. — каўбасы. Арганізаваў „прадпрыемства” 38-гадовы мінчанін.

Гасціна

— Што ты цягнуешся праз увесь стол. У цябе што — языка няма?

— Але ж рукі больш доўгія!

Вычытаў Рыгор Лясун

Пратэст супраць пераследу

3 чэрвеня ў Варшаве каля будынка беларускай амбасады прайшоў пікет у знак пратэсту супраць крымінальнага пераследу журналістаў газеты „Пагоня” Міколы Маркевіча і Паўла Мажэйкі. Акцыю ладзілі моладзевыя левыя арганізацыі і прадстаўнікі беларускай меншасці ў Польшчы.

Удзельнікі пікета трымалі ў руках транспаранты на польскай і беларускай мовах: „Разам за Пагоню”, „Свабоду слова для Пагоні”, „Спыніць палітычны рэпрэсіі”.

— Працэс над журналістамі „Пагоні” гэта найбольш красамоўны прыклад парушэння элементарных правоў чалаве-

ка на Беларусі, — гаворыцца ва ўлётцы, якая распаўсюджвалася падчас пікета.

— Арганізуючы гэтую акцыю мы хацелі паказаць, што жыхары Польшчы не абьякавыя да праблемы парушэння свабоды слова і правоў чалавека ў Беларусі. Мы хацелі таксама выказаць сваю салідарнасць з журналістамі „Пагоні”, — сказала Ніна Касакоўская, адна з арганізатараў пікета.

Прадстаўнік беларускага пасольства, які выйшаў да пікетчыкаў, адмовіўся ўзяць петыцыю, у якой удзельнікі пікета патрабавалі спынення пераследу незалежных журналістаў.

Андрэй Адлянцік

Бойка на судзе

4 чэрвеня ў Гродне міліцыянты збілі людзей, якія прыйшлі на суд журналістаў „Пагоні” М. Маркевіча і П. Мажэйкі. Пад канец перапынку, які быў абвешчаны праз гадзіну пасля пачатку працэсу, міліцыя закрыла дзверы ў будынак суда і каля 50 чалавек, якія прыйшлі на працэс, засталіся на вуліцы. У той час, калі міліцыя прыдчыніла дзверы, каб прапусціць сакратара амбасады ЗША Яна Тэрнера, абураны на той пачынаўся за ім. Міліцыянты, адціскаючы людзей, пачалі іх збіваць.

У бойцы было разбіта шкло ўваходных дзвярэй суда. Аляксей Маркевіч, брат Міколы Маркевіча, быў паранены разбітым шклом. Да 22-гадовай Святланы Нех, якую міліцыянт моцна ўдарыў па галаве, выклікалі хуткую дапамогу ў залу суда.

Міліцыя не здолела спыніць людзей, пасля перапынку ў зале суда было каля

100 чалавек. Перапынак, падчас якога адбылася бойка, быў абвешчаны для разгляду хадайніцтва аб адводзе суддзі. Працэс праходзіў у маленькай зале, дзе не маглі размесціцца ўсе жадаючыя.

На пачатку працэсу Мікола Маркевіч хадайнічаў аб пераносе разгляду справы ў большую залу, каб забяспечыць галаснасць працэсу. Калі суддзя Клімава адмовілася задаволіць хадайніцтва, Маркевіч абвясціў хадайніцтва аб адводзе суддзі. Хадайніцтва задаволена не было. Працэс быў адтэрмінаваны на 6 чэрвеня.

Ірына ЧАРНЯЎКА

***

У чацвер, 6 чэрвеня, у Ленінскім судзе Гродна было зачытана абвінавачанне абодвум журналістам „Пагоні”, якім інкрымінуецца паклёп на прэзідэнта. Затым на працягу двух гадзін дапытвалі Паўла Мажэйку. Допыт Міколы Маркевіча запланаваны на 10 чэрвеня, а сведкаў — на 12 чэрвеня, а пачынаючы з 17 чэрвеня працэс будзе доўжыцца штодзённа.

Адзіны бацюшка — айцец Кірыл з армянскай царквы. У размове з Міхалам Голубам з Беларускага музея.

Віктар Роўда і Ліліт Саргасян, дырыжорка армянскага хору.

Фестываль дваццаць першы

[1 ☞ працяг]

лю не толькі гайнавяне маглі любаваліца духоўнай музыкай — хоры наведалі Беласток, Кракаў, Легніцу і Варшаву. Падзел на „слушны” і „няслушны” фестывалі давёў таксама да разлому ў душах слухачоў.

У катэгорыі прыхадскіх хораў вылучаны былі: хор стараабрадцаў Успенскай царквы ў Ніжнім Ноўгарадзе (Расія) за захоўванне традыцыі аднагалосага спеву і хор „Зуморо” праваслаўнага тэалагічнага семінара ў Котаям (Індыя) за ўзбагачанне літургічнага спеву элементамі індускай музыкі. Другое месца — хору праваслаўнай царквы ў Тамперэ (Фінляндыя), а першае — хорам „Сагмос” з Ерэвана і кафедральнаму хору „Carmen” з Беластока.

У катэгорыі хораў аматарскіх свецкіх вылучаны былі камерны хор „Фестываль” з Арэхава-Зуева ў Расіі, народная харавая капэла „Дзянніца” Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта (Беларусь) і камерны хор імя Зофіі Куроўскай са Слупска, а спецыяльнае вылучэнне за шматгадовае прапагандаванне царкоўнай музыкі ў Польшчы і за мяжой прызнана хору Вроцлаўскага ўніверсітэта „Gaudium”. II месца — хору імя М. Бэрэзоўскага ў Легніцы (Польшча). На першым месцы, пры неверагодным аплатаўзе слухачоў, Маладзёжны жаночы хор пры харавой студыі „Rustico” са Скоп’е (Македонія).

У катэгорыі камерных прафесійных хораў вылучаны быў хор Любятэўскай царквы св. Мікалая ў Пскове (Расія). На

II месцы — камерны хор „Крашчацік” з Кіева (Украіна), а на I — хор „Cantemus” з Мінска.

У катэгорыі прафесійных хораў *ex aequo* II месца атрымалі Саратаўскі тэатр харавой музыкі з Саратава (Расія) і Мужчынскі нацыянальны хор Эстоніі з Таліна. На першым месцы — хор „Brevis” з Вільні.

Журы прызнала ўзнагароды і салістам — дыякану Слабадану Сардэлічу, які спяваў разам з хорам „Rustico” і Багдану Макалю з вроцлаўскага хору „Gaudium”.

Трэба адзначыць, што ўзнагароджаны прафесійныя хоры — прызнаныя ва ўсім свеце, выступалі м.інш. з Кшыштафам Пэндэрэцікам, што сведчыць пра ўзровень і павагу ў свеце да гайнаўскага фестывалю.

Журы адзначыла высокі мастацкі і арганізацыйны ўзровень фестывалю і сцвердзіла, што знакамітая фрэквенцыя на ўсіх слуханнях і канцэртах гэта доказ таго, што грамадства Гайнаўкі падтрымлівае ідэю фестывалю ў такім кшталце. Сумным прыкладам падрывання дваццацігадовых дасягненняў і аўтарытэту МФЦМ ёсць спробы арганізавання асобамі, якія не з’яўляюцца выбітнымі знаўцамі царкоўнай музыкі, — заявіла журы, — іншага агляду царкоўных песнапенняў. Мае яно надзею, што ў будучыні, згодна з воліяй, выражанай сотнямі жыхароў Гайнаўкі, фестываль будзе праводзіцца ў саборы Святой Тройцы. „Зачыненыя дзверы святыні перад удзельнікамі фестывалю — праява дыскрымінацыі тых, хто хоча захапляцца багаццем і прыгажосцю музычнай культуры Праваслаўя”.

Міра Лукша
Фота аўтара

Трымаймася сваёй „Рацыі”

Устаю з самой раніцы, апранаюся хупенька і бягу з’есці сніданак. У невялікай кухні сабралася ўжо цэлая мая сям’я. Размаўляем пра важныя і менш важныя справы, а з радыёпрыёмніка ціха гучыць беларуская музыка.

Пасля доўгага дня вяртаюся змучаная і пакаменная, быццам не са школы прыйшла, а з вайны. Апошнімі сіламі ўключаю радыёпрыёмнік і падаю беспрятмна на ложка. Адпачываю, слухаю навінак са свету і рэгіёна...

Позні вечар. Усё ж такі пара вучыцца... Нельга рабіць гэтае без гукавога афармлення — ізноў слухаю: навінак, цікавінак, апавяданняў, вечара з „Нівай”, а перад усім — сваёй жывой мовы. Беларускай мовы. А слухаю не РМФ ФМ ці Радыё ЗЭТ, а нашае, беларускае Радыё „Рацыя”. Яно спадарожнічае майму жыццю. Без яго не магла б я слухаць музыкі, якую люблю, не пазнала б чудаўных людзей — Лімонкі, Наташы, Мірка, Стэпа...

Аднак я з’яўляюся толькі кропляй у моры слухачоў „Рацыі”. Зрэшты, цалкам нетыповай кропляй. Цяжка не заў-

важыць, што большасць слухачоў складаюць дарослыя, якіх карані выводзяцца з акалічных вёсак. І ім „Рацыя” дае многа. Дазваляе „спаткацца” ў эфіры тым, якія па розных прычынах доўга сябе не бачылі. Не здзіўляе тады, што найбольшай папулярнасцю карыстаецца канцэрт пажаданняў. Тэлефоны аж абрываюцца — кожны хоча заказаць песню сваёй сям’і, сябрам.

Аднак, аказваецца, усё, што добрае, хутка кончыцца. Вось на месяц, „па тэхнічных прычынах”, „Рацыя” спыняе сваю дзейнасць. Не будзе беларускай мовы ў эфіры. Месяц — гэта мала ці многа? Месяц гэта адна двухсотая частка майго жыцця. Месяц выйдзе, калі дадаць да сябе ўсе ўрокі беларускай мовы, якія мела і буду мець у ліцці. Як гэты месяц паўплывае на слухачоў „Рацыі”? Ці пасля трыццаці дзён не забудуць яны сваё радзіё?

Размаўляла я нядаўна з маладым украінцам з Пярэмышля. Хлопец захапляўся Украінай і ўсім, што ўкраінскае. Паводле яго, украінцы лепш гуляюць у футбол, прыгажэй спяваюць, вырабляюць смач-

нейшыя цукеркі і шакалад... (я амаль не абразілася, калі сказаў, што ўкраінкі прыгажэйшыя за беларускі). Дарэчы, цікавы прыклад любові да свайго народа. Шкада, што не спаткала я такога сярод маладых беларусаў... Вось пад канец Ондрыі дадаў, і не праз далікатнасці (чагось такога ў яго проста не было), а па звычайнай шчырасці: „Мушу табе прызнаць, што ў адным беларусы лепшыя за нас... — не давярала я сваім вушам — ... вось вы маеце ўласнае радзіё”.

Маем ці не маем? Існуе яно ці не?

Прыдумваю сабе такую сітуацыю: Выключылі на месяц „Рацыю”. Першапачаткова людзі крыху пахваляваліся, „бо як то так?!” аднак нічога не зрабілі. Пачакаюць месяц, тым часам могуць слухаць польскае радзіё... Міне месяц. Ніхто нават не заўважыць — час так хутка плыве. „Рацыя” не вернецца ў эфір. Што ж рабіць, „тэхнічныя прычыны”. Пройдзе яшчэ адзін месяц, і яшчэ... Магчыма, нехта засумуе, бо дзе цяпер пачуць сваю музыку, заказаць песні? Магчыма, нехта нават пачне думаць, ці не варта бы-

ло б дзесяці пазваніць, чагосьці даведацца... Магчыма — але „ціі ваарта”? Няхай іншыя бяруць гэтае ў сэрца, а мы тым часам „хаваймося ў бульбу”! Нехта напэўна зробіць нешта і так, навошта мне траціць свой каштоўны час?

І так знікне беларускае радзіё, праз некалькі гадоў беларуская прэса, белліцэй зменіцца ў марскую школу. А беларусы... Момент! Якія беларусы? Ці тыя, што ўчора казалі: „Добра, што маем свае радзіё, такія перадачы, я вас штодзень слухаю”? Ці тыя, што сёння не робяць нічога, каб паказаць, што радзіё ім сапраўды патрэбнае? Ці можа гэтыя, што заўтра забудуць сваю мову і свае карані?

Лянівы з нас народ...

А можа памыляюся? Ці знойдуцца людзі, што ўмеюць бараніць сваё? Прапаную ўсім, хто мае дастаткова сіл, каб перамагчы лянінасць, узяць аўтаручку і напісаць у Радзію, па вул. Цёплай 1/7 у Беластоку, некалькі слоў. „Дзякую за Вашы перадачы. Не забуду Вас. Чакаю вяртання ў эфір”. Хіба наша супольная РАЦЫЯ варта такой „самаахварнасці” з боку слухачоў?

Трымаймася СВАЁЙ РАЦЫІ!

Яўдося
jeudusia@wp.pl

Герб і сцяг Бельскага павета

29 красавіка г.г. Рада павета ў Бельску-Падляшскім прыняла пастанову аб устаўленні герба і сцяга Бельскага павета, не зважаючы на тое, што Геральдычная камісія пры Міністэрстве ўнутраных спраў і адміністрацыі праект таго герба і сцяга ацаніла адмоўна. На тую ацэнку паўплывала празмерная эк-

спазіцыя Белага арла, кампазіцыя герба і слабая сувязь з мясцовай гістарычнай традыцыяй. Аднак з аналізу закона аб адзнаках і мундзірах ад 21 снежня 1978 г. вынікае, што ўстаўленне герба не патрабуе яго станоўчай ацэнкі ў згаданай камісіі. Таму Бельскі павет мае ўжо герб і сцяг.

Шчыт павятовага герба падзелены адвернутай развілінай на тры часткі. У левым верхнім полі на чырвоным фоне прадстаўлены Бельскі арлоў у кароне з залатымі дзюбай, языком і кіпцюрамі.

У правым верхнім полі залаты расколаты крыж (раскол сімвалізуе экumenічнасць насельніцтва павета) з сілуэтам распятага Хрыста. У ніжнім полі бурны вол на зялёнай мураве. Сцяг — гэта прамавугольнае зялёнае палатно з прапорцыяй бакоў 5:8 і з гербам павета пасярэдзіне.

Міхал Мінцэвіч

Моладзь супраць дыктатуры

У 1994 годзе да ўлады прыйшоў Аляксандр Лукашэнка, які стаў першым прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь. Ягоны прыход да ўлады стаў менавіта вырашальным фактарам змены курсу дзяржаўнай палітыкі і пераходу кіравання беларускай дзяржавай ад дэмакратыі да дыктатуры. У 1995 годзе сярэдні заробак у Беларусі быў большы за 100 долараў і мы яшчэ лічыліся роўнымі сярод роўных у Еўропе і свеце. Але бадай у тым жа годзе Лукашэнка зразумеў, што эканамічны пад'ём у краіне трэба пачынаць са змены дзяржаўнай сімволікі. За месяц да пачатку рэферэндуму з дапамогай спецназу і АМАПу былі выкінуты з парламента апазіцыйныя дэпутаты ад БНФ, якія пратэставалі супраць рэферэндуму, які перакрэсліваў незалежнасць маладой беларускай дзяржавы.

1995 год стаў драматычным годам для нашай дзяржавы: змена гістарычнай і дзяржаўнай сімволікі, манапалізацыя сродкаў масавай інфармацыі, падаўленне незалежных прафсаюзаў. Здавалася, што не засталася ніводнай сілы, якая можа сказаць сваё „не” рэжыму Лукашэнкі. Але наступны год паказаў, што новы парадак падабаўся далёка не ўсім. Шматтысячныя дэманстрацыі на вуліцах Беларусі ў абарону дзяржаўнай незалежнасці і супраць інтэграцыі з Расіяй паказалі, што галоўнай сілай, якая выступіла супраць рэжыму Лукашэнкі, з'яўляецца моладзь. На людзей ад 16 да

27 гадоў прыпадае большасць незаконных дзеянняў супрацоўнікаў міліцыі, прэвентыўных затрыманняў, допытаў, адміністрацыйных пакаранняў, жорсткага абыходжання і г.д. На гэту ўзроставаю групу быў накіраваны галоўны ціск з боку КДБ і пракуратуры.

Моладзь не толькі прымае актыўны ўдзел у антылукашэнкаўскіх акцыях, якія ладзіла апазіцыя, але і арганізавала свае мерапрыемствы скіраваныя супраць дыктатуры. Увосень 2000 года беларуская моладзь з розных апазіцыйных арганізацый аб'ядналася ў адзіную Кааліцыю маладзёвых палітычных арганізацый пад назовам „Пераменаў!”. Адной з першых заяў Кааліцыі пра сябе стаў шэраг акцый, што прайшлі па ўсёй Беларусі 12 лістапада 2000 года. Сімвалічна, што гэтая акцыя моладзі была жорстка разагнана міліцыянерамі.

Як і ў ранейшыя гады кіравання краінай Лукашэнкам, шэсці, мітынгі, пікетны праходзілі пад кантролем не толькі міліцыі, але і спецслужбаў і канчаліся арыштамі ўдзельнікаў і арганізатараў. Далей „эстафету застрашэння” прымаў атрад міліцыі, спецпрыёмнікі-размеркавальнікі і, наканец, суды, дзе прысуды бывалі неадэкватнымі і надуманымі адміністрацыйным правапарушэнням грамадзян: высокія грашовыя штрафы, утрыманне за кратамі да пятнаццаці сутак, а то і ўзбуджэнне крымінальнай справы. Арышты суправаджаюцца здзекамі над затрыманымі, знява-

гамі іх чалавечай годнасці і збіццём. Крымінальная адказнасць, як сродак, які адкрывае шырокія магчымасці дзея палітычнага пераследу, традыцыйна шырока выкарыстоўваецца беларускімі ўладамі як форма псіхалагічнага ціску і як сродак атрымання правоў на крымінальна-працэсуальныя дзеянні ў адносінах да палітычных апанентаў.

Менавіта пагроза ўзбуджэння крымінальнай справы і крымінальна-працэсуальныя дзеянні, якія дазваляюцца пасля пачатку крымінальнага праследу, былі за гэтыя гады асноўнымі формамі выкарыстання крымінальнага права ў палітычных мэтах. Самы шалёны палітычны характар маюць справы ўзбуджаныя за паклёп і знявагу прэзідэнта РБ. За гэтыя гады больш дзесяці крымінальных спраў было ўзбуджана за графіці на сценах, якія ва ўмовах абмежаванай інфармацыйнай прасторы сталі формай палітычнага волевыяўлення для апазіцыйных моладзевых арганізацый. Акрамя таго было арыштавана некалькі кіраўнікоў беларускіх прадпрыемстваў і буйных прадпрыемстваў. Сярод магчымых прычын хвалі арыштаў вызначаецца нелаяльнасць да выканаўчай улады і падтрымка дэмакратычнай апазіцыі.

Праблема знікненняў людзей у Беларусі ў 1999-2000 гг., калі прапаў без звестак шэраг палітыкаў, журналістаў і бізнесменаў — Ю. Захаранка, В. Ганчар, А. Красоўскі, Д. Завадскі — па-ра-

нейшаму хвалюе беларускае грамадства. Афіцыйныя органы так і не распачалі актыўных дзеянняў дзеля высвятлення абставін знікненняў. Наадварот, праваахоўныя органы заміналі грамадскім аб'яднанням і ініцыятывам у правядзенні незалежнага расследавання па фактах знікнення, ажыццяўлялі ціск на журналістаў і выданні, якія пісалі пра знікненні.

Падставай затрыманняў з'яўляецца наяўнасць гістарычнага бел-чырвона-белага сцяга, наяўнасць друкаванай апазіцыйнай прадукцыі, ужыванне беларускай мовы. Ціск, які аказваецца на незалежную прэсу, выяўляецца ў наступных формах: перапыненне і перашкоды ў распаўсюджванні друкаваных выданняў, канфіскацыі тыражоў, ціск на незалежныя СМІ, вынясенне папярэджанняў друкаваным выданням, канфіскацыя камп'ютэрнай тэхнікі, вобыскі, цензура. У 2001 годзе была закрыта незалежная гродзенская газета „Пагоня”, а на журналіста і рэдактара газеты была ўзбуджана крымінальная справа.

Пасля прыходу Лукашэнкі з Беларусі эмігрырвала за мяжу ды папрасіла палітычны прытулак каля 20 тысяч чалавек.

На сённяшні дзень у краіне пенсія на ўзроўні 20 долараў, беспрацоўе, п'янства, карупцыя, дзе сярод белага дня проста так знікаюць людзі, дзе 70% моладзі марыць з'ехаць за мяжу.

Але каб наблізіць час вяртання нашай краіны ў Еўропу, нельга проста сядзець склаўшы рукі. Трэба змагацца за сваю гісторыю, мову, спадчыну. І тады мы пераможам!

Ян Абадоўскі

Карлеонэ ў Варшаве

У апошні дзень траўня ў цэнтры Варшавы, у сярэдзіне дня, пару соцень чалавек маглі непасрэдна паглядзець рэпліку славутага фільма „Бацька хросны”. Герояў гэтым разам не ігралі акцёры, а звычайныя мафіёзі, якія стралялі сапраўднымі патронамі. Сапраўдныя былі таксама іх ахвяры — двух забітых чалавек і адзін цяжка паранены, праўдападобна члены канкурэнтнай банды. Раней на Шлёнску бандыты расстралялі двух паліцыянтаў на службе. Звычайныя людзі баяцца вечарам выходзіць з хаты. Страх выклікаюць не толькі бандыты, якія страляюць да сябе, быццам бы жылі ў зусім нецывілізаваным свеце, але таксама групы разбэшчаных падлеткаў, якія сваім хамствам тэрарызуюць гарадскія кварталы, вуліцы ці пад'езды жылых блёкаў.

Між іншым па прычыне адсутнасці пачуцця бяспекі звычайныя людзі чакаюць нейкага моцнага чалавека пры ўладзе, які мог бы навесці парадак. Пэўна каля 90 працэнтаў грамадзян Польшчы прагала-савала б за вяртанне вышэйшай меры пакарання для забойцаў, а нават публічнае

пакаранне паводле сярэднявечных узораў. Тлумачэнні маралізатараў пра судовую справядлівасць грамадзяне ўспрымаюць смехам. Існуе глыбокае перакананне, што найбольшыя злачынцы застаюцца зусім бяскарнымі. Ахвяры злачынстваў яшчэ раз бываюць пакаранымі падчас судовых працэсаў выказваннямі і цынізмам амаральных адвакатаў, пазбаўленых пачуцця якой-небудзь іерархіі этычных вартасцей, карумпаванымі пракурорамі і суддзямі. Суд разглядае справы паводле законаў, якія дазваляюць злачынцам цалкам ігнараваць права.

Раптоўны рост колькасці самых жаклівых злачынстваў гэта не толькі пачуццё бяскарнасці мафіёзных групавак. Найбольшая група забойцаў — гэта маладыя людзі, якія выходзілі на фільмах-бае-віках, прапагандуючых усялякія спосабы забойства, а фільмавы забойцы здабывалі прыхільнасць публікі сваёй інтэлігентнасцю, рашучасцю, якім лёс часта даваў ва ўзнагароду вялікія грошы і прыгожыя жанчыны. Сучасныя бандыты паводзяць сябе як героі фільмаў, якія часта служылі

ім інструктажам у іх пазнейшай крымінальнай дзейнасці. Рэпартажы з судовых працэсаў паказваюць, што забойцы пераважна бачаць свае ахвяры як прадметы, якія, напрыклад, маглі быць перашкодай у доступе да грошай у шафе. Часам маладыя забойцы, учыніўшы злачынства, праводзяць вечар у вясёлай кампаніі, на забаве ў рэстаране, пляцяць рахункі грашыма ахвяры. У такой сітуацыі можна зразумець тых, якія задумоўваюцца, ці некаторыя забойцы гэта яшчэ людзі, ці ўжо іншыя гатунак у прыродзе, хоць фізічна яшчэ вельмі падобны на чалавека, але псіхічна і ментальна іх эвалюцыя дайшла да ўзроўню шакала або драпежнай малпы. Чаму тады — пытаюцца — маюць яны належныя людзям правы.

З другога боку, заўсёды ў падобнай атмасферы, якая цяпер выступае ў Польшчы — беспрацоўе, пачуцця недастатковай сацыяльнай бяспекі і адсутнасці надзеі на лепшую будучыню — раптоўна ўзрастае колькасць правапарушэнняў. Моладзь хоча мець сродкі для жыцця, ідуць да іх напрасткі. Адукацыя і праца — малаперспектыўныя, могуць даць вынікі, але гэта няпэўны шлях. У сучасным карумпаваным свеце больш лічыцца прыналежнасць да адпаведнай групы — палітычнай, мафіёз-

най, сяброўскай. Група патрабуе перш за ўсё адданасці, мыслення катэгорыямі інтарэсаў групы і выконвання загадаў часта нефармальнага лідэраў. Талент, сумленнасць, веды, працавітасць — гэта прыкметы, якія часам яшчэ станоўча ацэньваюцца ў гімназіях, ліцэях ці ўніверсітэтах. Пасля ад маладога чалавека патрабуюць, каб быў толькі салдатам. Найпрасцей стаць салдатам у нейкай бандзе. Гэта гарантуе хуткі заробак, лёгкую працу і шмат атракцыянаў у свабодны час.

Без змены юрыдычнага і эканамічнага становішча ў краіне немагчыма будзе дачакацца бяспекі на вуліцах гарадоў. Вострыя словы палітыкаў у тэлебачанні і абяцанні, што ўлада пачне рашуча знішчаць злачынцаў нікога ўжо не кранаюць. Асабліва, калі ў тым жа тэлебачанні пару месяцаў пазней паказваюць гэтых жа палітыкаў як членаў злачыннай групы, якая абкрала грамадства на мільярды злотых. Аднак ніколі яшчэ тэлебачанне не паінфармавала, што нехта з гэтых палітыкаў быў пакараны за свае злачынствы. Часам толькі аднакашнікі застрэляць свайго таварыша за нейкія махлярствы, так як гэта сталася з міністрам Яцкам Дэмбскім у мінулым годзе. Забойцаў, зразумела, не злавілі.

Яўген Мірановіч

Пазнаю сапраўдную гісторыю

Адгалоскі

Высокапаважаны Спадар Мірановіч! Мы асабіста незнаёмыя, але я чытаючы „Ніву” з Вамі ўжо даўно знаёма і Вы мне сталі вельмі важным чалавекам, бо праз Вас я пазнаю сапраўдную гісторыю нашай Бацькаўшчыны. Кожны раз беручы ў рукі „Ніву” жадліва шукаю Вашых артыкулаў, бо яны заўсёды вельмі аб'ектыўныя і ілюстраваныя ў цудоўнай беларускай мове. Чытаючы іх знаходжу нейкую частку сваёй гісторыі жыцця, як гэта я спаткалася ў Вашым артыкуле „Праекты

інтэграцыі паўночна-ўсходніх Крэсаў” (14.04.2002 г.). Стуль паходжу я, бо сям'я Юрэвічаў спрадвеку гаспадарыла на маленькім маёнтку Юкевічы (пав. Косава-Палескае), праз які нас, маму і яе чацвёрта дзяцей, амаль што не выслалі на Сібір. Праз гэта, як наогул праз гісторыю сям'і Юрэвічаў, пра якую я што-кольвек даведалася з архіваў, можна шмат напісаць, але сёння гэта не мая мэта.

Шчыра дзякую Вам за гістарычную адукацыю тых беларусаў, якія звязаны з іх Бацькаўшчынай. Вы яшчэ стасун-

кова маладыя, Вы яшчэ шмат можаце прычыніцца да будовы нашай сапраўднай, суверэннай Бацькаўшчыны — Беларусі. Мой век ужо прыбліжаецца да канца, бо як і Васілю Быкаву 18.06.2002 года збудзецца 78 гадоў.

Як Вы бачыце я большасць свайго жыцця пражыла за мяжой нашай беднай Беларусі, злучыла сваё жыццё з нямецкім лекарам, вельмі дастойным талерантным чалавекам, але, на жаль, ён ахвяроўваючы сваё жыццё бедным, хворым, якое ўжо 31 год як аддаў Богу, пакінуў мяне з 4-ма дзяццмі, якім я дзякуючы міласці Божай дала акадэмічнае навучанне, і якія сёння побач маіх сямі ўнукаў асталіся маім жыццёвым багаццем.

На Беларусь я не ездзіла, бо баюся, што там не пачую роднай мовы і засмучу сваё сэрца наведваючы зруйнаваныя Юкевічы. Вас буду, пакуль буду жыць, падзіўляць і ў сэрцы Вам астануся за Ваш вялікі твор для нашай Бацькаўшчыны ўдзячна.

Няхай Гасподзь Бог чувае над Вамі, а я астаюся з глыбокай пашанай да Вас.

Надзея М. БАРТ-ЮРЭВІЧ

Дзякую, спадарыня Надзея, за такую высокую ацэнку маёй працы і жадаю, каб здароўе служыла Вам яшчэ доўгія гады заставацца з „Нівай”.

Яўген Мірановіч

Вядома — паляк

У апошні час меў я непрыемнасць трапіць у некалькі беластоцкіх устаноў. Па чарзе чыноўнікі распытвалі мяне пра мае даныя: прозвішча, дату нараджэння, славуты нумар PESEL, грамадзянства і нацыянальнасць. Чыноўнікі пыталіся мадуліравалі голас, завешвалі ў паветры самапіскі і момант вычэквалі мой адказ. Не было, аднак, таго моманту пры пытанні аб нацыянальнасці, якое па-суседску ўсюды з пытаннем пра грамадзянства.

— Нацыянальнасць, вядома, польская? — пыталіся і яшчэ да майго адказу гатовы былі пісаць тое, што здавалася ім быць выдавочным.

Ужо пасля першага такога пытання я ўбіваў зрок у клеркаў. Яны, занепакоеныя паўзай-адказам, падымалі галовы з-над папераў, паглядзілі на мяне здзіўлена і зараз потым зноў над імі нахіляліся. Адказвай.

— Я думаю, што польская.

— Гэта значыць — польская, так, — дамагаліся пацвярджэння.

— Так, — чулі ад мяне.

Не ведаю, што сабе яны падумалі. Можна: жывы якісь, беларус, ці што.

На дадатак я згубіў пасведчанне асобы, dowód osobisty. І мушу, з-за ляюты зрабіць новы, карыстацца пашпартам. Тут кожнаму чыноўніку насоўваецца новае пытанне: „Пан не жыве ў Польшчы?”

Пасля такога практыкі няма ў мяне падстаў лічыць, што чыноўнікі непрыхільна адносяцца да іншых нацыянальнасцей. Няма ў іх, аднак, натуральнага пачуцця сужыцця з „іншымі”.

Якраз мае чыноўніцкія кантакты збегліся з апублікаваным у „Выбарчай газеце” вельмі цікавым інтэрв’ю з Ганнай Сьвіда-Зембай, прафесаркай сацыялогіі Варшаўскага ўніверсітэта. Расказала яна пра вынікі апытанняў праведзеных адным з цэнтраў грамадскіх даследаванняў, якія датычылі талерантнасці палякаў. Дайшла яна да сумнага вываду: „Не любім іншых, чужых, баімся, лічым, што пагрозы ў адносінах да Польшчы і палякаў маюць глабальны і татальны характары, уціскаюцца ў кожную шчыліну, выкарыстоўваюць усе формы адменнасці. Ведаем, што трэба прапаведваць лозунгі талерантнасці, быць талерантным у адносінах да асобы іншай нацыянальнасці ці рэлігіі, але баімся меншасных груп, якія маглі б дамагацца прызнання іх грамадзянскіх правоў. Падвяргаем фальшывым пагражальным міфам, адкідваем тых, хто індывідуальна іншы па паводзінах і поглядах”.

У мяне моцнае ўражанне, што чыноўнікі, на якіх я натыкаўся разам, напрыклад, з уласнікамі прыватных фірмаў, падвергліся якраз гэтым фальшывым пагражальным міфам, вынікаючым з апы-

танняў, пра якія ўспамінае пані прафесар. Хаваюцца яны за г.зв. паказнай, фасаднай талерантнасцю. Маўляў, я да іх нічога не маю. У мяне нават ёсць у блёку суседзі-беларусы.

Хопіць, аднак, што сустрэнуцца з сям’ёй, знаёмымі палякамі, кульнуць сотню, а тэма зыдзе на іншыя нацыянальнасці, напрыклад, беларускую, і адразу прагучыць: „Ну ж, гэтыя кацапы...”

Гэта толькі словы? Не адно яны. Яны, словы, перадатчыкі думак і пачуццяў, хоць бы хвілінных, асабліва тады, калі фасад непатрэбны (сярод сям’і, знаёмых, за чаркай). Пра боязь у адносінах да меншасных груп, пра якія ўспомніла праф. Сьвіда-Земба, ведаюць грэкі, пра жываючыя ў Польшчы. У тэлевізійнай справаздачы з фестывалю грэчаскай песні ў Згажэльцы адзін з яго арганізатараў (грэк) спавядаўся:

— Мы адчуваем, што нас любяць і паважаюць. Але мы нічога не хочам ад польскай дзяржавы, ад урада. Не ходзім па ўстановах з прашэннямі, як прадстаўнікі іншых нацыянальнасцей, не хочам грошай, нічога не хочам.

Ну, і палякі спакойныя. Але як тут не баяцца беларусаў, літоўцаў, украінцаў, немцаў і г.д. Яны ж увесь час чагосьці хочуць! На маю думку, і належна. Яны ж ад заўсёды — грамадзяне гэтай дзяржавы (без значэння тут межы, якія мяняліся). Гэта не тое, што ў выпадку грэкаў, паваеннай эміграцыі. Тое, што дамагаюцца розных правоў, вынікае з пачуцця прыналежнасці да польскай грамадскасці (трактыванай якраз як грамадства), але таксама без адракання ад свае нацыянальнасці, а нават з акцэнтаваннем свае адметнасці.

Тое, што палякі не прападаюць за „іншымі”, баяцца іх, справа не новая. Здаецца, сягае яна Рэчы Паспалітай Абодвух Народаў, а прынамсі даваеннага часу. Больш за дзесяць гадоў таму быў паказаны ў адной з тэлестанцый амерыканскі фільм пра тое, як Мосад (ізраільская разведка) выкраў гітлераўскага ката Эйхмана, каб судзіць яго ў Ізраілі. У вечар перад гэтай падзеяй жонка Пітэра Малкіна (якому было даручана гэтае заданне) кажа мужу, успамінаючы забітую ў канцлагеры дачку: „Нават палякі яе любілі”.

Жахліва. Трэба, бачыць, заслужыць, каб палякі вас любілі. Халера, не хопіць разам жыць, ствараць тую самую краіну, вялікую і малую грамадскасці! Усё трэба заслужыць (служыць?). Таму я, паляк, не люблю палякаў, я — неталерантны ў адносінах да іх лякаў, пагражальных міфаў. Баюся іх, таксама і іхных чыноўнікаў, для якіх усе ў Польшчы — безумоўна польскай нацыянальнасці.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Нячэснасць перапісу

За 12 гадоў жыцця ў адкрытым грамадстве палякі ні крышчакі не навучыліся дзяліць дом з іншымі нацыянальнасцямі. У кожнага другога, з кім завядзеш гутарку пра перапіс і хто заявіў сябе непаякам — былі складанасці. Ціск схаваць у ходзе перапісу сапраўдны лік меншасцей (невялікі як у абсалютных, так і адносных лічбах) адчуваецца амаль фізічна.

Мікалая Капалінскага — 69-гадовага інжынера-электроніка на пенсіі — анкецёр пераконваў, што нацыянальнасць непатрэбная ў анкеце.

— Я пайшоў з гэтай справай да камісара па перапісе, але зайшоў і да вас у рэдакцыю, бо калі пра гэта ведаю толькі я і камісар, то так, быццам ніхто пра гэта не ведаў.

Яраславу Іванюку, кіраўніку рэдакцыі перадач для нацыянальных меншасцей Радыё Беларок, удалося запісаць сябе і сваю сям’ю беларусамі толькі пасля на-

стойлівых дамаганняў. Анкецёрка, у дадатак, запаўняла бланкі алоўкам.

Праўда, са мною нічога падобнага не здарылася. Мой анкецёр бланкі запаўняў чарнілам. Пры пункце нацыянальнасць сказаў мне, што яму вядомы выпадак, калі іншы анкецёр параіў апытанаму ехаць дадому, пачуўшы, што той беларус.

— Ён, аднак жа, ужо вяляецца з працы, — закончыў расказ мой анкецёр.

Пасля перапісу скажучь нам, што колькасць парушэнняў у межах статыстычнай талерантнасці, але справа не так маецца — у краіне, якая імкнецца ў еўрапейскі дом, не павінна быць ніводнага такога парушэння. Анкецёры — людзі невыпадковыя, не з вуліцы, а пасля адбору. Іншая справа, што адбор той быў няякасны — усе тры згаданыя тут выпадкі павінны са свістам вылецець ва ўступным раўндзе таго адбору.

Аляксандр МАКСІМЮК

„... А песню ўсе яго пяюць”

*Дык жа знайце, чаго б я хацеў,
Аб чым думачкі толькі мае:
Каб мой люд маю песню запеў
І пазнаў, аб чым песня пяе!*

Я. КУПАЛА

Гаворачы так, Купала, канешне ж, меў на ўвазе сваю паэзію: вершы, байкі, баллады, паэмы. Ды справа ў тым, што мова Купалавых твораў настолькі мілагучная, што палова твораў, без пераўвечлічэння, вартая быць пакладзена на музыку. Тут неабмежаванае поле дзейнасці і для кампазітараў, і для спевакоў.

Да ўжо здаўна вядомых мелодый „Явар і каліна”, „Над ракою ў спакою”, „Саўка ды Грышка”, „Не глядзі”, „Мая малітва” і г.д., можна дадаць мноства новых, у якіх просяцца Купалаўскія вершы. І тут вельмі дарэчы словы М. Стральцова аб тым, што „праз Купалаўскую песню наш народ вучыўся і гаварыць, і спяваць”. Гэта, як кажуць у народзе, калі не перагінаць палку, як здарылася з буйным творам „Над ракою Арэсай”.

„Як кампазітар Аладаў быў дзіўнаю з’яваю. Вельмі добры музыка, з выдатнымі ведамі, ён, найбольш за ўсё баючыся «шаблёну», выдумаў гэткае, што для нікога не было зразумелым — ні для выканаўцаў, ні для слухачоў. Ды Аладаў гэтым ані трохі не бянтэжыўся і нікому ніколі на сваю неппулярнасць не скардзіўся. Пісаў і складаў свае творы ў шафу, гаворачы:

— Бетховена таксама пры жыцці не прызнавалі.

У сваім творы „Над ракой Арэсай” Аладаў пакінуў аднак Бетховена далёка за сабой. Калі той пісаў сімфоніі ў чатырох частках, якія займалі з невялікімі перапынкамі гадзіну часу, дык Аладаў напісаў кантату на Купалаў тэкст, што цягнулася без усялякіх перапынкаў ажно дзве гадзіны. Ну, пакуль зала слухала аб старой беларускай вёсцы, дык яшчэ нічога. Праўда, крыху гаманілі, перакідаючыся жартамі што да постаці Аладава, ягоных вусоў, рук-ветракоў... Але, калі справа дайшла да індустрыялізацыі БССР, да трактароў і камбайнаў, дзе Аладаў быў шчаслівы выліць усё сваё кампазітарскае «мудраванне», дык вытрымаць было ўжо немагчыма.

Трамбоны раўлі, «бухалі» трубы, ракаталі фаготы, світалі прарэзліва флейты, грывотныя літаўры і барабаны «наганялі» тэмп «сацыялістычных» палёў”.

Людзі разыходзіліся. Спачатку па адным, пасля — натоўпам. Напрыканцы — у першым радзе застаўся адзін Купала. А Купаліха, заступіўшы дарогу кампазітару, мілым, пяшчотным голасам, што так не падыходзіла да ейнага абуранага твару, звярнулася да Аладава са словамі:

— І што вам, дзядзька Мікола, зрабіў такога дрэннага мой Яначка? За што вы яго так зганьбілі?

Аладаў глянуў на яе, не разумеючы. Думаю, што словы Купаліхі да яго тады „не дайшлі” і ўсю існую „соль” ён зразумеў адно тады, калі ў газеце „Літаратура і Мастацтва” была змешчаная карыкатура, што ўяўляла Аладава, які сядзеў у вялізарнай трубе, дзьмучы адтуль на Купалу, тады як публіка ўцякала ва ўсе бакі”.

Прачытала гэтую замалёўку з натры Міколы Шчаглова-Куліковіча і ў памяці ўсплылі словы Я. Коласа: „Кампазітар, меней фузу! Трамкай, брат, пра кукурузу”.

А завяршыць гэты допіс хочацца словамі Я. Купалы:

*Песня мая не шукае чырвонцаў —
Будучнасць гэтых не знойдзе
ў ёй плям, —*

*Жыць хоча толькі ў радзімай старонцы,
Пеці па сэрцу ўсім добрым людзям.*

Тамара ЛАЎРЭНЧУК, г. Высокае

Дні Гродзенскага ўніверсітэта

24-25 мая праводзіліся ў Беларокім ўніверсітэце Дні Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. У актавым зале Гістарычна-сацыялагічнага факультэта сустрэліся кіраўнікі, навуковыя працаўнікі і студэнты абедзвюх навучальных устаноў. З Гродна прыбылі 163 асобы. Падобная сустрэча адбылася летась у Гродне. Пасля афіцыйнай сустрэчы, прамоў рэктараў — праф. Марка Гэмбчынскага з БУ і праф. Сяргея Маскевіча з ГрДУ, гасцей — сенатара праф. Адама Ямруза, прадстаўнікоў студэнцкіх арганізацый, праф. Сяргей Габрусевіч параўнаў падобнасць у гісторыі абедзвюх вучэльняў, прыгадаў вялікія прозвішчы нашай культуры і прадставіў магчымасці супрацоўніцтва. Як пацвердзіў рэктар, марыцца такая канцэпцыя, каб „стварыць адзін універсітэцкі канцэрн”. Навуковыя кадры ўжо супрацоўнічаюць, асабліва гісторыкі і сацыёлагі.

На калідорах факультэта на стэндах і століках можна было пазнаёміцца з дасягненнямі гродзенскіх навукоўцаў і рукадзеллем ды мастацтвам студэнтаў. Асабліва багата паказаліся вынікі працы Кафедры польскай філалогіі ГрДУ,

якой кіруе Святлана Мусіенка. Педагогаў асабліва зацікавілі падручнікі і хрэстаматы для навучання ў Беларусі польскай мове і літаратуры.

— Думаю, што гэтыя дні паўплываюць асабліва на нашу моладзь, — сказаў праф. С. Маскевіч. — Таму праводзім такія інтэграцыйныя сустрэчы.

Праводзіліся сустрэчы на паасобных факультэтах у тэматычных групах, знаёмства ў дыскусійных групах — у Бюро кар’ер, студэнцкім самаўрадзе, коле еўрапейскай інтэграцыі, дыскусійным гуртку студэнцкіх міжнародных праграм, а таксама супольная інтэграцыйная паездка ва ўніверсітэцкі адпачынак асяродак у Плэскі. Закончылася праграма ў зале Медыцынскай акадэміі футбольным матчам за Кубак рэктараў.

Асабліва спадабаўся канцэрт аркестра народных інструментаў Гродзенскага ўніверсітэта, якім кіруе Уладзімір Борматаў. Аркестр складаюць студэнты мастацкага факультэта ГрДУ. Прагучалі творы народнай і класічнай музыкі. Такого канцэрта не чулі яшчэ шановныя сацэралістычныя мурны будыніны на Універсітэцкай плошчы (даўней Прухняка). (лук)

Зорка

старонка для дзяцей

Сцэнка пра Чырвоную Шапачку: Ганна Пякарская (Бабуля), Марта Вап (Чырвоная Шапачка).

Баба-Яга чухаецца па галаве

Чарадзейныя, казачныя сюжэты цалкам апанавалі сёлетні рэпертуар тэатральнага агляду „Сцэнічнае слова”. Другой вядучай тэмай была прырода. Часта гэтыя два матывы перапляталіся. Не было, і гэта таксама цікава, ні адной класічнай ці абрадавай пастаноўкі. Мянсяца мастацкі густ моладзі, дарэчы, ён сугучны агульнасусветным накірункам.

Сёння паглядзім на адну з больш цікавых пастановак сёлетняга конкурсу — на спектакль „Бывае горш”, што заваяваў першае месца. Паставілі яго вучні ПШ н-р 4 у Беластоку пад кіраўніцтвам Аліны Ваўранюк. Сцэнарый, паводле

Войцікаў, з польскай на беларускую мову пераклала настаўніца.

Спектакль „Бывае горш” паказвае вядомыя казкі, у якіх адсутнічаюць чорныя характары. У выніку гэтай трактоўкі ўсе нудзяцца. Баба-Яга з казкі пра „Яся і Малгосю” штурхае нагой мятлу, пазяхае, чухаецца па галаве. Ёй не хочацца быць у казцы, дзе яе роля — з’ядаць дзяцей. Злая Каралева не будзе атручваць Сняжынку, бо і так выратуюць яе дурныя Гномы. Цмок з казкі пра „Шэўчыка Дратву” не мае апетыту на Каралеву... Ён ведае, што за гэта пачастуюць яго серай. Воўк з „Чырвонай Шапачкі” таксама не хоча быць злым

ваўком... бо Чырвоная Шапачка не хоча хадзіць лесам, Бабуля не хоча адчыняць дзвярэй, ды, на дадатак, стала вегетарыянкай. Няшчасны Прынц з казкі пра Папялушку — у Папялушкі добрыя спагадлівыя сёстры.

— Калі ў казцы няма чорных характараў, сапраўды нудна, — кажа адна з беластоцкіх акцёраў.

Героі згаданых казак мяшаюцца, і гэта таксама не ратуе дзеяння. Нудота, бязглуздзе, адсутнасць мэты і маралі. У канцы пастаноўкі ўсе маюць ахвоту вярнуцца ў сваю казку.

— Калі ў казцы выразна бачым чорны характар, мы вучымся разумнага падыходу да чарадзейных

Ігар СІДАРУК

Смачны суп

З кухні весела:

Туп-туп! —

Борздзенькія ножкі.

— Я зварыла, мама, суп!

Пасмакуй

Хоць трошкі!

Мама кухню абыйшла,

Супу штосьці

Не знайшла...

— Ты ж, мамуля,

Не паспела.

Смачны супчык

Лялька з’ела!

Віктар ШВЕД

Вінавата спазненне

— Чаму са школы, Яначка,

Вяртаеся няўдалы?

— Чамусьці сёння, мамачка,

Мне не пашанцавала.

У школу з сябрам Жэнькаю

Спазніцца давялося,

Пасведчанне слабенькае

Мне толькі засталася.

АНЯ ІВАНЮК

Раніца

Выйшла я на ганак

і сказала:

— які цудоўны ранак.

Села на парозе,

падмігнула сонцу

і падумала —

каб так было бясконца.

ПШ у Нарве

Бяда

(латышская казка)

Жылі нека даўней два браты. Адзін — бедны, другі — багаты. У багатага што ні дзень — госці, а ў беднага — дзецім есці няма чаго. У багатага — госці з усёй ваколіцы, толькі беднаму брату месца няма.

Сядзіць бедны брат у халоднай хаціне з жонкай і дзецьмі, ва ўсіх жываты ад голаду падцягнула, ледзь не плача.

— І што гэта за навала! Ад працы рукі-ногі ломіць, а дастатку

ў нас няма і няма. Відаць, так і памираць давядзецца!

А ў багатага брата зноў госці — музыка, песні спяваюць. Вось жонка беднага брата і кажа яму:

— Схадзі да брата, можа перападзе табе хоць кавалак хлеба для дзяцей.

Пайшоў бедны брат да багатага. Сеў у куток, слінкі глытае — ніхто яго не прывеціць, ніхто не пачастуе — так да ночы і прасядзеў. Пачалі госці дадому збірацца, з-за стала выходзяць. Багаты кожнаму гасцінец дае. Бедны брат устаў і да дзвярэй пайшоў. Спыніў яго багаты:

— Як жа ты дадому з пустымі рукамі пойдзеш? На, вазьмі!

І даў беднаму абгрызеную костьку — іншае даць шкада было.

Пасаромеўся бедны адмовіцца і пайшоў са слязьмі дадому. Трымае костьку ў руках ды горка ўздыхае. Ішоў, ішоў, раптам чуе — нехта побач з ім ідзе і таксама ўздыхае. Павярнуўся бядняк, бачыць, ідзе з ім старая — злосная-злосная. Толькі хацеў быць ён запытаць, хто такая ды хто пакрыўдзіў, а тая цягне рукі ды за костьку хапаецца:

— Давай сюды, табе і гэта будзе занадта!

Вось табе і на! Выпусціў бядняк

тэмаў, — кажуць сябры. Яны згодны, што чарадзейства і злыя персанажы патрэбны ў казках: яны вучаць рэальна глядзець на жыццё. У жыцці бываюць дрэнныя і чорныя характары, такі свет. Гэта трэба бачыць, і ведаць, каб усім не захапляцца!

Думаю ўсё ж, што поспех для пастаноўкі заваявалі маладыя акцёры, яны цудоўна ігралі на сцэне. Выступілі дзеці з першага па пяты клас, — усе ангажаваныя і добра падрыхтаваныя.

Першае месца ім справядліва належыцца!

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

костьку з рук. Старая за яе ўзялася. Пытае бядняк:

— Ды ты хто такая будзеш?

— Твая бяда! — адказвае старая, а сама ўжо мазгі з костькі высмоктвае. Ад прагнасці калоціцца. Прысмакталася так, што пачала ў костьку залазіць. Глядзіць бядняк — што далей будзе. А Бяда ўжо ўся ў костьку залезла. Скеміў тут бядняк, хуценька зрабіў з палачкі затычку ды канец костькі і заткнуў моцна-моцна. Потым пабег да балота, кінуў яе ў багну і пайшоў прэч.

Пачалі ў бядняка дзеці падростаць — пачалі іх залатымі рукамі называць. Што ні дзень, то жыць лягчэй.

Як адзін бэйбус катаўся на чужым трактары, або чаму ў той вёсцы болей ніхто не жыве

Аднаго разу не такому ўжо і малому бэйбусу раптам захацелася пакатацца на сапраўдным трактары „Беларус”. Таму, калі ўсе паснулі, ён цішком уплішчыўся ў пуню суседзяў, у якіх такі трактар быў, залез у кабінку трактара, нешта там крутануў-тузануў ды адважна націснуў на понажы. Трактар затросся, зароў, што той белавежскі зубр, ды, вядомая рэч, выпер з пуні пад зорную ноч ціхамірнай вёсці. Бэйбус ад сполаху мёртва трымаўся за руль, аднак і не думаў спыняць „Беларуса” ды хутчэй уцякаць дахаты. Першым, хто ледзь не патрапіў пад трактар, быў гаспадарскі сабака. Ён голасна скугальнуў ды кінуўся прэч з яшчэ большым жахам, чым бэйбус. Пачуўшы голас свайго сабака, на двор выскачыў гаспадар, за ім ягоная жонка, а за ёю і ўсе восем маленькіх дзетак. Але ж нікому з іх не ўдалося спыніць „Беларуса”, бо гэта ж грозная машынерыя, а што ўдалося — дык гэта толькі не патрапіць пад колы, а як мага хутчэй з крыкам-енкам уцякаць, абуджаючы тым самым усю вёску. Ад таго крыку на вуліцу высыпала тубыль-

цаў, што таго бобу, папрачыналася ўся вясковая жывіна, а яшчэ праз якую хвіліну паперадзе „Беларуса” беглі: спачатку дурныя куры, потым пераляканыя сабакі, за імі здзічэлая ад куродымнае грахаты кацячая поўсць напераменку з мышамі, а ўжо за тымі мышушамі-нарушамі ўсе-хто-толькі-жыў-пражываў у той вёсцы. А бэйбус, міжтым, не могучы спыніць трактара, з адчаюгі некаж здолеў-сумеў выскачыць з сіняе кабіны ды пабег-пабег!.. нават пакідаючы ўсіх ззаду! З тых часоў і па сёння так і задаюць усе лататы вакол вёскі, лямантуючы ды гарлаючы на чым свет, хоць у трактары даўно скончылася паліва, і ён нават стаў мёртвым-мёртвы каля самусенькага гаспадарскага падворка.

Так што, шаноўныя бэйбусы, перад тым, як наступным разам вы захацеце паездзіць па вёсцы на суседскім „Беларусе”, спачатку прачытайце ўважліва „Інструкцыю па карыстанні чужым трактарам” — а раптам у ім не прадугледжана пімпачка для аварыйнага супыненьня?..
Дзядзечка Сід

Польска-беларуская крыжаванка № 24:

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў, дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку н-р 20: Носік, пік, сад, жаба, бабёр, бура, пятка, ён, аса. Пах, сук, буян, жарт, сабака, баб’ё, Ас, дар.

Узнагароды, аўтарчкі, выйгралі: **Андрэй Лапінскі, Івона Маркевіч, Івона Асіпюк, Эвеліна Гайко і Раман Лушчынскі** з Бельска-Падляскага, **Міхал Герасімюк, Павел Северанюк і Марта Кузыка** з Махнатага, **Паўліна Дмітрук і Івона Гайдук** з Нарвы. Віншуем.

Gryf				Fan		Korona		Mięta
	Rycerz			Naczynie		Dynar		
Scenarzystka	Spokój	Opad						
		Era						
Parasol								
Pomoc								
								Prysznic
Złoto		Ar	Dar					
				Wiersz				

І вось некаж надумаўся бедны брат да сябе гасцей запрасіць. Паклікаў ён і свайго багатага брата — хоць і скнара, а ўсё ж брат! Багаты думаў-думаў, усё баяўся, што бедны брат будзе ў яго прасіць што-небудзь, але дзеля жарту пайшоў.

Сустрэлі яго брат з жонкай чынчынам, ля парога, у дом правялі, за стол пасадзілі. Багаты бачыць: у брата дом — поўная чаша, ледзь не лопнуў ад злосці.

Тры дні балявалі яны, частаваліся і гаманілі. Нарэшце багаты пытае ў брата — адкуль у яго дастатак з’явіўся? Раней жа ў яго доме і хлэбам не пахла!

А беднаму чаго таіцца? Расказаў ён брату, як нёс костку, як узяла ў яго тую костку Бяда, як залезла яна ў костку і як утапіў ён сваю бяду ў балоце. Наканец кажа:

— Дзякуй табе за тую костку, брат!

Бедны сказаў гэта ад шчырага сэрца, а багатага ад гэтага „дзякуй” усяго перакрывіла, а пірагі ўпоперак горла сталі, ледзь ён не падавіўся: багаты — прагны, а прагны — зайздросны. Думае ён: „Пачакай, пачакай, браток! Я табе яшчэ не тую паслугу зраблю!”

Пабег багаты дадому, пераапрагнуўся і — на балота! Палез у багну шукаць костку. Тры дні шукаў,

Вакальны калектыў з Нараўкі.

Фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

Беларуская песня 2002

25 мая ў Гмінным асяродку культуры ў Нараўцы адбыўся фінальны тур конкурсу дзіцячай песні. На сцэне выступілі вучні пачатковых школ і гімназій з Беластока, Гайнаўкі, Нараўкі, Орлі, Рыбалаў, Бельска-Падляскага, Нарвы, Дубін, Гарадка і Залук. Удзельнікаў конкурсу ацэньвала журы ў складзе: спявачка і кіраўнічка беларускіх хораў Ала Каменская (старшыня камісіі) ды інструктары беларускіх калектываў Віктар Маланчык і Мікалай Мязэнны.

У катэгорыі 0-III класаў сярод салістаў першае месца падзялілі дзве вучаніцы Агата Гаўрылюк з Пачатковай школы н-р 6 у Беластоку і Эвеліна Бурнос з ПШ у Рыбалах. Другое месца журы прызнала Олі Маліноўскай з беластоцкай „шасцёркі” ды трэцяе раўнапраўнае месца — Крыстыяну Бурносу з ПШ у Рыбалах і Рыце Пасечнік з ПШ у Орлі.

У катэгорыі дуэтаў журы першай узнагароды не прысвоіла. Другую заваяваў дуэт Наталля Такаюк і Паўліна Назарэвіч з Орлі і трэцюю — дуэт Эмілія і Паўліна Багацэвіч таксама з Орлі.

У групе салістаў у катэгорыі IV-VI класаў Гран-пры атрымала Юльяна Дораш з ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім. Першае раўнапраўнае месца занялі Ева Шырэнос з бельскай „тройкі” і Ірміна Леанюк з ПШ н-р 6 у Гайнаўцы. Другое месца падзялілі Наталля Міранчук з Орлі і Марта Сухадола з Нараўкі, а трэ-

цяе месца заняла Юліта Назарка з ПШ н-р 6 у Гайнаўцы.

У катэгорыі вакальна-танцавальных груп з пачатковых школ першае месца падзялілі „Душкі з пушкі” з Нараўкі і „Каліна” з Залук, другое — калектыў Гміннага асяродка культуры ў Орлі і „Журавінка” з Бельска-Падляскага, а трэцяе месца не было.

Сярод салістаў-гімназістаў першае месца заваявала Амелія Горбач з Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы. Другое раўнапраўнае месца занялі Анна Каральчук з Нараўкі і Магдаліна Чыквін з Комплексу школ у Гайнаўцы ды трэцяе месца — Вольга Ігнацок з Рыбалаў.

У катэгорыі гімназічных калектываў секстэт з Нараўкі заняў другое месца, а капэла з Дубін — трэцяе. Сярод гімназічных хораў найлепшымі былі хор з Комплексу школ у Гайнаўцы (першае месца) і хор з Нараўкі (другое).

Гледачам падабаліся выступленні дзяцей. Разам з імі яны перажывалі іх хваляванні. Горача ім апладзіравалі. Журы мела крыху заўваг да настаўнікаў і інструктараў адносна падборкі песеннага рэпертуару ды і выканаўчых манер. Выступалі і слаба падрыхтаваныя дзеткі. З дзвюх школ.

Узнагароды былі не абы-якія: фотаапараты, плэеры і г.д. Падрыхтавалі іх Галоўнае праўленне БГКТ, вайт Нараўчанскай гміны ды дырэктары ПШ і ГАК у Нараўцы.

(яц)

ледзь усё балота рукамі не вычарпаў, усё ж знайшоў.

Знайшоў багаты тую костку, у якой Бяда сядзела, і выпусціў Бяду на волю, думае: „Вось табе, браток, паслуга! Хопіць табе жыць па людску!” Вылезла Бяда з косткі, ледзьве выпрасталася, рукі расправіла, адсаплася, кажа багатаму брату:

— Ну, сто разоў табе дзякуй! Праляжала б я так яшчэ год, і канец мне быў бы. Ты, бачу я, добры чалавек. Цяпер я ад цябе не адстану!

Спалохаўся багаты брат і закрычаў:

— Ідзі, ідзі да майго брата! Я для таго цябе і выцягнуў з балота!

— Ну, не! — кажа яму Бяда. — Брат твой хацеў мяне задушыць, я да яго не пайду. Ты мяне выратаваў, з табой я і застануся!

Хацеў багаты зноў Бяду ў костку загнаць, ды дзе там — праклятая старая ў рукі не даецца. Так і не далася. Пайшоў ён дадому — Бяда ад яго ні на крок не адстае. Прышоў ён, а хаты няма, згарэла. Ці то Бяда вінавата, ці то сам — хто ведае? А толькі пайшлі ў багатага брата справы крыва ды коса, не тое, што балі спраўляць, а штаны не было ўжо за што купіць.

Ну, і добра — не капай другому яму, сам у яе трапіш!

Беларускі калектыў песні перад гайнаўскай публікай.

З жыцця калектыву песні ГДК

Беларускі калектыў песні Гайнаўскага дома культуры, які ўзнік у 1982 годзе, у час XXIII Паявтовых спатканняў калядных калектываў у Гайнаўцы выступіў 330 раз.

У час рэпетыцыі калектыву харысты пад кірункам дырыжора Анны Стрыхі паўтараюць песню „Ехалі саколы”. Калі пачынаецца перапынак пра сённяшняе і мінулае калектыву размаўляю са спевакамі.

— У пашырэнні беларускасці мы як калектыў зрабілі многа, — кажа Аляксей Харкевіч, былы настаўнік белліцэя. — Летам мала людзей прыходзіла на рэпетыцыі, новыя члены калектыву старых песень не ведаюць і таму на фестывалях БГКТ мы не ездзілі. Цяпер праца важная і з-за недахопу часу складана спатыкацца.

Уладзімір Раманюк, які раней спяваў у калектыве ў Дубяжыне, у хоры ГДК удзельнічае з 1983 года. Уладзімір Арабчук на рэпетыцыі прыйшоў сёмы раз і будзе хадзіць надалей, бо любіць спяваць.

— Усіх нас яднае замілаванне да песні і таму спатыкаюцца ў нас людзі розных прафесій — і рабочыя, і дырэктары, і бізнесмены, — гаворыць Мікола Бушко, дырэктар ГДК і член калектыву. — Прыналежнасць да хору, гэта, таксама, вялікі абавязак. Кожны харыст адводзіць адзін вечар у тыдні са свайго жыцця на рэпетыцыі, а цяпер з вольным часам цяжка. Да адсутнасці харыстаў спрычыняюцца асабістыя справы, найчасцей смерць блізкай асобы. Я сам два гады не спяваў, бо насіў жалобу. Калі запрашаюць нас на нейкае мерапрыемства, то пытаем хто можа паехаць і тады вырашаем ці карыстаемся запрашэннем.

— Цяпер ужо не такі хор, як быў раней, бо людзі крыху пастарэлі і час не той. Даўней каля 40 асоб прыходзіла, а апошнім часам было 12 жанчын і 12 мужчын. Хаця нядаўна жанчын паменшала, то паявіліся і малодшыя: Ліля

Арабчук і Ніна Гаган. Як будуць прыходзіць новыя асобы з добрымі галасамі, то павысіцца ўзровень спявання ў калектыве, — заяўляе мастацкі кіраўнік і дырыжор калектыву Анна Стрыха, якая кіруе ім з 1989 года.

У калектыве спявае паляк Станіслаў Заваліх, які заяўляе: „Беларускія песні прыгожыя і таму спяваю”. Аляксандра Мядзведзь кажа, што спяваючы яна адпачывае ад прафесійных праблем звязаных з аховай здароўя. Яраслаў Антыповіч гаворыць, што ён наймалодшы член калектыву і яшчэ толькі вучыцца іграць з групай на акардэоне.

Заснавальнікам Беларускага калектыву песні ГДК у чэрвені 1982 года і яго першым дырыжорам быў Аляксандр Лукашук. Пасля дырыжорамі працавалі Дзмітры Тыханюк, Міхал Артышэвіч і цяпер Анна Стрыха. У 1985 годзе мужчынскі актэт калектыву выступаў у гала-канцэрце Фестывалю савецкай песні ў Зялёнай-Гуры. Калектыў выступаў на радыё і тэлебачанні, выязджаў з канцэртамі ў навакольныя вёскі, гарады Беларускай, пабываў у Сувальскім і Бялападляшкім ваяводствах, у Беларусі і Чэхіі. Хор з’яўляецца лаўрэатам многіх конкурсаў, раённых і цэнтральных аглядаў. У 1992 годзе хор узнагароджаны быў адзнакай „Заслужаны для Беларускай” і ганаровай граматай міністра культуры і мастацтва.

— Самыя рэпетыцыі, гэта мастацкія перажыванні, якія яднаюць людзей. Выступленне з хорам гэта адпачынак ад жыцця і яго праблемаў. Апошнім часам менш жанчын у нас спявае і было крыху горш з развіццём калектыву, але я думаю, што будзе ён развівацца, бо фестываль „Беларуская песня” мабілізуе сілы спевакоў, — кажа Ян Місяюк, настаўнік белліцэя.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Добры знак

Цэнтрам вёскі ў Кузаве лічыцца месца пры скрыжаванні дарог, дзе змяшчаюцца царква, крама і святліца. Сяголета кузаўцы прыкмецілі цікавую з’яву. На электрычным слупе, пры хаце Яна Раманчука (на супраць царквы) пасяліліся... буслы. Птушкі доўга кружылі над гэтым месцам, быццам задумоўваліся, ці будзе для іх яно адпаведным жыллом. Праўда, сенажаці і пашы навокал даволі, але і стадолаў для гнязда таксама шмат. Чаму ж тады выбралі цэнтр вёскі, самае рухлівае месца на супраць царквы? Ад вайны, калі энкавэдзіст заст-

рэліў на гнязде бусла (побач хаты Варфамея Рэпкі) птушкі быццам абміналі вёску. Зараз штосьці перамянілася. Ці гэта добрая прыкмета? Некаторыя кажуць, што буслы шчасце прыносяць. Дагэтуль аднавяскоўцам маім не найлепш жывецца. Чыгуначная станцыя і паравознае дэпо заняпалі. Многіх малых увольнілі з працы і зараз яны беспрацоўныя. У вёсцы шмат старых кавалераў. Дзеці не родзяцца, а ў мясцовай царкве адно пахаванні адбываюцца. Сярод вернікаў раскол адбыўся ды сусед з суседам не ладзяцца. Няўжо буслы прыносяць перамену ў жыццё жыхароў вёскі? Буслы — добры знак. Як будзе ў сапраўднасці, пабачым.

Уладзімір СІДАРУК

Адны з Богам, другія з чортам

Зацікавіліся маладыя выдаўцы класічнай музыкой, раскапалі унікальнага беларускага хормайстра, падняты жыліся, сабралі грошы і выдалі людзям на радасць зборнік чароўных мелодыяў*. І хоць высветлілася, што „Мой родны кут” на вершы Якуба Коласа напісалі зусім не Лучанок з Мулявіным, ды і славу та „Бывайце здаровы” належыць мо і не І. Любану, але сучасную беларускую дзяржаўную сістэму занепакоіла зусім не дыскрэдытацыя прызначаных „геніяў” (на гэта ўжо не стае моцы), а зусім іншае...

Рупар сістэмы — газета „Советская Белоруссия” — 12 сакавіка г.г. (№ 72-73) пісала: „Нейкі прад’юсарскі цэнтр „БМАgroup” разам з грамадскім аб’яднаннем Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны выступаюць за прысваенне статусу дзяржаўнага гімна Беларусі небезьвестамаму твору „Магутны Божа”. Выступае, трэба сказаць, актыўна: у планах прыхільнікаў гэтага варыянта — і выпуск кампакт-дыскаў з 10 варыянтамі выканання твора”.

„Савецкія”, як заўсёды, апэратыўныя і дакладныя: дыск ужо 6 месяцаў (з 17.12.2001 г., ад прэзентацыі, прысвечанай 115-м угодкам з дня нараджэння кампазітара) прадаецца ў беларускіх крамах, а яны ўсё пішуць пра „планы”. Дый не 10, а толькі 3 варыянты гімна М. Равенскага змешчаны на CD, затое якія розныя: урачысты, узнёслы — ад Хору і аркестра Гродзенскай капэлы пад кіраўніцтвам У. Борматава, шчымы і пакутлівы — ад Лювэнскага беларускага хору ў Бельгіі пад кіраўніцтвам самога М. Равенскага і магутны, грунтоўны, пераканаўчы — ад славутага опернага спевака Пётры Конюха (бас, Нью-Йорк).

Зрэшты, мо савецкія непрыхільнікі „Магутны Божа” (ім усё чорта падавай) залічылі да варыянтаў гэтага твора і іншыя беларускія гімны, дык, паколькі праз сэрца Міколы Равенскага разам з Богам прайшла ўся Бе-

ларусь, на ягоным дыску слухач знойдзе ўсе лепшыя беларускія гімны: ён зрабіў новую рэдакцыю „Мы выйдзем шчыльнымі радамі” У. Тэраўскага, напісаў яшчэ адну мелодыю да славутай Багдановічавай „Пагоні” (да вядомай — М. Шчаглова-Куліковіча), аранжаваў для свайго хору ў Бельгіі бліскучы твор М. Іванова на вершы Веры Лойкі „Падняты родны сцяг”. Найлепшы зборнік беларускіх гімнаў атрымліваецца, кожны з якіх грэе сэрца беларускае.

Сярод выканаўцаў гэтых трох дзесяткаў твораў (уклучна з фальклорнымі і інструментальнымі) ёсць проста унікальныя таленты. Да названых дадамо яшчэ бліскучага піяніста, лаўрэата міжнародных конкурсаў Ігара Алоўнікава, геніяльнага опернага барытона Віктара Скарабагатава, таленавітую дачку кампазітара спявачку Вольгу Аляксееўна-Равенскую (сапрадна). Апошняя з названых упершыню выконвае тут фрагменты з татальна (здавалася) вынішчанай сталіністамі гістарычнай оперы М. Равенскага „Браніслава” на вершы У. Дубоўкі.

Так што на дыску — бездакорны і ўражальны каскад адкрыццяў, якія выклікалі (акрамя „Савецкай Беларусі”) цэлы шэраг зацікаўленых публікацый па ўсёй краіне. Сярод водгукаў адмыслоўцаў не згубіўся, а нават многіх прывабіў нечаканы водгук-успамін унучатай пляменніцы кампазітара Віктары Равінскай „Магутны Божа — вольны гімн эпохі”, змешчаны ў № 1 (студзень 2001 г.) брэсцкай газеты „Свабодная зона”. Там і невядомыя факты біяграфіі, зачэрпнутыя з сямейнага архіва, і тлумачэнне зменаў у напісанні славутага ўжо прозвішча, і проста шчырыя чалавечыя пачуцці.

Геній Міколы Равенскага працягвае жыць і ажыўляецца.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА

*Мікола Равенскі, *Магутны Божа*”, Мінск 2001, БМАgroup.

Фільмавы вечар

Чэрвень — з гэтым месяцам асацыюецца не толькі летні адпачынак, але і цяжкая, інтэлектуальная праца. Маю тут на ўвазе студэнтаў, якіх чакае экзаменацыйная сесія, і ліцэістаў занятых падрыхтоўкай да экзаменаў у вышэйшых навучальных ўстановах. Дарослыя чытачы заняты цяпер работай у агародзе, або сенакосамі. Аднак маю надзею, што кінааматары знойдуць хвіліну і пакарыстаюцца маёй прапановай паглядзець новыя, цікавыя фільмы.

„Вайна Гарта”, у рэжысуры Джорджа Гобліта, гэта цікава расказана гісторыя амерыканскіх салдат у нямецкай няволі (вельмі рэдкая тэма ў галівудскай творчасці).

Фільм паказвае штодзённае жыццё групы амерыканскіх палонных, канфілікты між імі і салдатамі вермахта і праблемы кожнага зняволенага чалавека. Амерыканцы не могуць пагадзіцца са сваім лёсам і ўвесь час думаюць аб уцёках. Аднак немцы не адпускаюць іх нават на хвіліну. Найважнейшы, і найвышэйшы рангам сярод палонных палкоўнік Уільям Макнамара (у гэтай ролі Брус Уіліс, які з цягам часу становіцца штотым лепшым акцёрам), распрацоўвае план „вызвален-

ня”. Для гэтага неабходна, каб у лагерах хтосьці ўчыніў „забойства”. Макнамара вырашае сарганізаваць пакажны працэс, мэта якога — адцягнуць увагу немцаў, дзякуючы чаму ўцёкі будуць магчымымі. Аднак не так проста гэта даецца... Варта даведацца што было далей, і правярць ці міф аб амерыканцах-пераможцах пацвярджаецца на вялікім экране.

„Мусоннае вяселле” ў рэжысуры Міры Наір, лаўрэаткі Залатога льва ў Венецыі, расказвае шматсюжэтную, і праўдзе, складаную гісторыю. Дзея фільма адбываецца ў Дэлі, дзе вядзецца падрыхтоўка да вяселля, на якое мае з’ехаць сям’я амаль з усяго свету. Пры гэтай нагодзе выяўляюцца сямейныя сакрэты, старанна скрываныя да гэтай пары. Рассакрэчэнне іх перад вяселлем можа не толькі спыніць шлюб, але і паварыць маладую пару. А ці так будзе? Пабачце самі.

Цудоўная, арыентальная музыка ўводзіць нас у нязнаныя краіны Індыі. Праблемы, паказаныя індыйскай рэжысёркай, актуальныя і ў нашых умовах. Таму варта прысвяціць адзін з летніх вечароў і пайсці ў кіно!

Паўліна ШАФРАН

Баба Сонька

Сонька нарадзілася ў пачатку трыццаціх гадоў мінулага стагоддзя ў беднай многадзетнай сям’і, як сёмае дзіцятка. Былі ў яе тры сястры і трох братоў. У сям’і ўсе жылі згодна, адно аднаму дапамагала і Соню, як наймалодшую, усе шкадавалі. Добра помніць Соня, як бракавала хлеба ў хаце, а калі ўжо прынясе маці лаку з-пад селядцоў ад жыда і зварыць бульбу з лупіннем — васьмь тады была смачная вячэра.

Найстарэйшая Соніна сястра, Вера, выйшла замуж у суседнюю вёску, але там хутка памерла не нарадзіўшы дзіцяці. Казалі, што ейны муж хварэў венерычнай хваробай і яна заразілася.

Помніць добра Соня, як пачалася другая сусветная вайна і польскае войска ехала на конях на ўсход, але калі Савецкі Саюз напаў на Польшчу тая ж жаўнеры назад не вярталіся. Калі прыйшлі ў вёску першыя саветы, — успамінае Сонька, — паставілі вялікую ўпрыгожаную браму з дзвюх жэрдак, а дзядзька Марк раздаваў праязджаючым людзям знятыя са школьнай сцяны іконы. Адкрылі тады ізноў у нашай вёсцы школу і магазін-ларок з харчовымі прадуктамі ды цукеркамі.

У той час выйшла замуж другая сястра, Агата, таксама ў суседнюю вёску. Маці была прыхварэла, а бацька ездзіў на лесазагатоўку, лесавывазку, вазіў каменне на пабудову лётнішча. Дзеткі, як маглі так абраблялі гаспадарку ды хадзілі ў школу. Цешылася Соня, што пойдзе ў школу вучыцца ды будзе піянеркай, а здольнасці да навукі мела добрыя. На жаль, не прыйшлося ёй пайсці ў школу, бо пачалася нямецка-савецкая вайна. Нямецкія захопнікі перліся на ўсход як шалёныя. Хоць была тады Соня малая, але добра запамятала, як адзін немец казаў, што за тры дні Маскве будзе капут.

Настаў цяжкі час. Зноў пачаліся прыгнёты нашых людзей. Ганялі немцы людзей у лес на работу, а потым ахоўваць чыгунку, каб партызаны яе не ўзарвалі. Пачалі моладзь забіраць на прымусовыя работы ў Нямеччыну, куды ў 1942 годзе трапіў быў ейны брат Адам ды сястра Вольга. Маці надалей хварэла, хвароба прыкавала яе да пасцелі і Соня, як дзесяцігадовая дзяўчынка, вымушана была і хлеб пячы, і страву варыць, і абмыць цэлую сям’ю. Навучылася таксама Соня з „Буквара“ добра чытаць ды пісаць. Вучыў яе старэйшы брат, бо ў час нямецкай акупацыі не было ў вёсцы школы. Брат Адам і сястра Вольга час ад часу прысылалі лісты з Нямеччыны, паведамлялі як ім жывецца, а бацька, бывала, часам апошняе адымаў ад рота, каб толькі паслаць пасылку дзецям, яны ж там брукчу елі.

Прышло доўгачаканае вызваленне Беласточчыны ў 1944 годзе. Родную вёску Соні вызвалілі 23 ліпеня, якраз у дзень св. Антонія. Але радасць ад вызвалення перабівала хвароба маці, якая ляжала ў пасцелі і патрабавала пастаяннай апекі.

На дванаццатым годзе жыцця пайшла Соня ў першы клас пачатковай школы, якую арганізавалі ў хаце рэпатрыянта, які выехаў у Савецкі Саюз. Вярнулася сястра здаровай з Нямеччыны. Брата, калі асвабодзілі, прызвалі як беларуса ў Чырвоную Армію. Ваяваў ён да канца вайны пад Берлінам, быў паранены і трапіў у бальніцу. Пасля дэмабілізацыі з арміі вярнуўся дамоў, але доўга не ўседзеў на бацькаўшчыне. Сястра з братам пайшлі працаваць у горад

і там уладкаваліся жыць, — успамінае Сонька. Старэйшы брат ажаніўся і пайшоў у прымы на гаспадарку жонкі.

Калі Соньцы было 16 гадоў яна пазнаёмілася з Адамам, аднавяскоўцам. Маладыя закахаліся і хадзілі разам некалькі гадоў. Было тады добра і весела. Забавы амаль у кожную нядзелю былі, штовечара спевы на вуліцы заводзілі. Бывала, — успамінае Сонька, — адарвешся ад працы ў гаспадарцы, хутчэй памыешся, пераапранешся ў чыстую вопратку ды гайда на вуліцу, каб паспяваць ды з каханым Адамам сустрэцца. Не балелі тады ні спіна, ні рукі.

Прызвалі брата ў армію, служыў у пагранічніках на нямецкай граніцы аж 36 месяцаў. Прысылаў быў пісьмы, што яму добра і, мабыць, астанецца далей служыць, пойдзе ў афіцэрскую школу. У той час у нашай вёсцы дзейнічала даволі актыўна маладзёжная арганізацыя Саюз Польскай Моладзі. Ставілі многа смешных сцэнак. Прыязджала моладзь з навакольных вёсак пагуляць, было весела.

Выйшла Сонька замуж за Адама ў 1953 годзе. На вяселле не прыехалі ані брат, ані сястра з горада, не адпусцілі і брата з арміі. Сумна было Соньцы, што найбліжэйшыя не маглі пабываць на вяселлі, плакала тады моцна. Шкадавала бацьку, што застаецца з хворай маці на гаспадарцы. Не любіла Соньку свякруха, не дазваляла была сыну, каб з ёю ажаніўся. Нарадзіла Сонька першае дзіця, сына. Пасля родаў, калі ляжала яшчэ ў радзільным доме, спасцігла яе сумная вестка. Пасля зацяжной хваробы памерла маці. Прыехаўшы на пахаванне маці сямейнікі вырашылі, каб на бацькаўшчыну вярнуўся сын з прымоў, дагадаваў бацьку, бо яны не вернуцца з горада на гаспадарку.

Нарадзіла Сонька трох сыноў і дачку. Усіх пагадавала ды пажаніла. Дзеці раз’ехаліся па краіне. Маюць свае сем’і і свае жыццёвыя радасці і смуткі. Адным жывецца лепш, адным горш. Цяпер у бабы Сонькі адзінаццаць унукаў і два праўнукі. Унукі, якія бліжэй жывуць, часта наведваюць бабу Соньку і дзедку Адама. Вельмі іх любяць, а баба Сонька заўсёды стараецца нешта даць унукам.

Прайшлі гады. Памёр Соньчын бацька, паўміралі свёкры. Баба Сонька з дзедам Адамам перапісалі сваю гаспадарку сыну, які жыве асобна, на жончынай гаспадарцы. Сын прыедзе, заарэ іх устачак, пасадзіць бульбу, пасее авёс. Баба Сонька яшчэ гадуе курэй і адно парасятка, каб дзецям ды ўнукам былі свежыя яйкі, ды каб час ад часу спрабаваць смачнай каўбаскі-пальцоўкі.

Цяпер у бабы Сонькі і дзедка Адама шмат свабоднага часу. Любяць яны глядзець у тэлебачанні папулярныя тэлесерыялы, бывае, што разам пагуляюць у карты. Баба Сонька чытае кніжку Міры Лукшы „Бабскія гісторыі“ і хваліць, што вельмі трапна ўсё апісана. Не абмінае баба Сонька і аб’язную краму, бо трэба заўсёды што-небудзь прыкупіць.

Хаця ўжо і не такое моцнае здароўе ў бабы Сонькі, але не паддаецца яна, бо хто паверыць, што ў свае семдзесят гадоў не зможа нічога рабіць. Цяпер жа маладыя старым не спачуваюць, што ім нешта баліць. Пенсіі ў бабы Сонькі і дзеда Адама невялікія, вядома, сялянскія, але яны на наракаюць, дзякуюць Герку, што сялянам даў пенсіі.

Запісаў Мікалай Лукянюк

Дзеці вітаюць мітрапаліта Саву.

Душа — гэта частка Бога ў нас

Прыхадское свята Іаана Багаслова 21 мая г.г. у Орлі было асабліва ўрачыстае — арлянскую царкву наведваў Яго Блажэнства Сава, мітрапаліт Варшаўскі і ўсяе Польшчы.

У палове дзесятай зазванілі званы і хрэсны ход з удзелам каля дваццаці святароў з суседніх прыходаў выйшаў з храма пад плябанію сустрэць мітрапаліта Саву. У зваротнай дарозе, у браме перад храмам мітрапаліта рыфмаваным прывітаннем сустрэў паэт-самавук Андрэй Грайко, пенсіянер з Тапчыкал. Асабліва абаяльна і сардэчна прывіталі Яго Блажэнства дзеткі; кожнае з іх прадэклямавала фразу на царкоўнаславянскай мове. Удзячнасць мітрапаліту за вялікую ўвагу для прыхода выказалі таксама сустракаючы яго з кветкамі прадстаўнікі маладога пакалення і стараста. Ужо ў царкве настаецца а. мітрат Аляксандр Такарэўскі сказаў:

— З вялікай радасцю сустракаем Ваша Блажэнства. Два тыдні назад мы ўрачыста адзначылі Святую Пасху, а вось сёння ў нас зноў свята — дзень памяці заступніка нашага прыхода, апостала і святаго евангеліста Іаана Багаслова. Дзякуючы вам, Ваша Блажэнства, у нас сёння другая Пасха, другое свята.

Пасля літургіі і хрэснага ходу, пасля адспявання хорам „Многае лета“, мітрапаліт Сава на ступеньках храма звярнуўся да вернікаў са словамі:

— Апостал галоўным чынам з’яўляецца апосталам любові, а любоў — гэта Бог. Там, дзе ёсць любоў, там Бог. Дзе няма любові, там няма Бога. Цяжка зразумець гэтую філасофію... Кожны паслядоўнік Збавіцеля становіцца носьбітам любові. І цяпер мы ўсе ставім сабе пытанне: як мы, праваслаўныя людзі, здзяйсняем любоў у сваім жыцці; як ажыццяўляем любоў Ісусу Хрысту і сваёй царкве, дзе мы жывем.

І ў гэтым прыходзе ёсць людзі пакінутыя, адзінокія, патрабуючыя добрых учынкаў, добрага слова, добрых адносін, падтрымкі. Апостал Іаан Багаслоў, калі ўжо не мог пісаць, калі быў хільым стогадовым старэчам, гаварыў сваім вучням: „Любіце друг друга ўзаемна“. Калі мы сёння з’яўляемся сведкамі трагедыі чалавечтва, трагедыі многіх народаў, трагедыі выжывання нават у Святой Зямлі, мы бачым, як тая Хрыстова любоў, якую павінны ажыццяўляць Яго вучні, не здзяйсняецца. Таму ёсць тое, што ёсць. Ёсць гора, ёсць пакуты, ёсць духовы крызіс.

Браты і сёстры! Калі мы збіраемся ў свае святы, у нядзелі, у прыхадскія свя-

ты — як сёння — мы звяртаем асаблівую ўвагу на змест нашага хрысціянства ў нас, на душу. Душа — гэта частка Бога ў нас. Душа, гэта Божае лостэрка ў нас. І вось гэты Божа дар, душа, дае нам другі дар, самы каштоўны ў нашым зямным вымярэнні — гэта дар жыцця. Калі душа адлучаецца, няма жыцця.

І свята ў нас — гэта як быць чалавекам. Калі мы сёння выйдзем з гэтага храма, з гэтага еўхарыстычнага сходу хача з маленькай свядомасцю, што абазначае быць на зямлі чалавекам, і якім быць на зямлі чалавекам, тады наша свята мае сэнс, мае значэнне.

Праваслаўе няхай не баіцца спакусы сённяшніх дзён. Яно мае ў сваіх руках козыр для перамогі над тымі спакусамі. Неабходная нам мудрасць, энергія, стойкасць, мужнасць і жаданне быць актыўным, жывым у царкве і ў Ісусе Хрысце — тады сатана не мае да нас доступу. Усё гэта складана і цяжка, але людское жыццё, гэта не што іншае, як пастаяннае змаганне.

Не бойся, малы статак — гаворыць слова Божае. У свеце ёсць многа розных вартасцей, якія гэты малы статак мацуюць, калі ў яго ёсць жаданне працаваць. І гэтага жадання ў змаганні за праваслаўную веру, за любоў у царкве, не паслабляеце — каб на гэтай стойкасці вучыліся нашы дзеці, наша моладзь. Каб выходзілі ў жыццё спелымі і з поўнай свядомасцю; каб калі апынуцца ў неправаслаўным грамадстве, умелі дастойна сведчыць за сваю праваслаўную веру.

Сардэчную ўдзячнасць мітрапаліту Саву за пасвячэнне царквы і прыхода выказаў шанаваны прыхаджанамі а. мітрат Аляксандр Такарэўскі:

— У нашых сэрцах астанецца ўся служба, усе вашы апапядальныя павучэнні і настаўленні. Мы будзем кожны дзень кіравацца імі і ўсё гэта паслужыць нам высока несці сцяг праваслаўнага хрысціянства.

Міхайлаўскую арлянскую царкву, як заўсёды, наведала многа вернікаў, у тым ліку і з іншых прыходаў. Гэта напэўна заслуга душпастырскай апекі над вернікамі а. мітрата Аляксандра Такарэўскага. Тут людзі яго вельмі шануюць і паважаюць за яго сумленнасць, добрае кіраванне прыходам і — асабліва — за сардэчныя і ўважныя адносіны да грамадства. Мясцовыя жыхары часта таксама выказваюць жаданне, каб такім жа быў і гаспадар гміны.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Вуліца ў Бахурах.

Бахуры

Вёска Бахуры была заснавана бадай у XVIII стагоддзі на засценках Луплянкі, Лявоневіч і Шымкаў над рэчкай Луплянкай побач каплічкі св. Мікалая, пабудаванай у пачатку XVIII ст. жыхарамі трох названых вёсак. Спяраша паселішча называлася Бахуроўшчынай (*бахур* — няшлюбнае дзіця) і жылі ў ім выхадцы з суседніх вёсак. У 1764 годзе ў Бахуроўшчыне жылі тры сям'і: Варфаламея Хвойкі, Сымона Хвойкі і Сцяпана Гогеля; яны займаліся бортніцтвам. 22 снежня 1857 г. у Бахуроўшчыне жылі 102 асобы: 56 мужчын і 46 жанчын.

У 1905 годзе з невядомай прычыны згарэла капліца. У 1910 г. праваслаўныя жыхары навакольных вёсак капліцу адбудавалі. У канцы 1910 года ў Бахурах у 16 дварах жыла 321 асоба: 152 мужчын і 169 кабет. У палове жніўня 1915 года вёска апусцела, усе жыхары, уцякаючы ад нямецкага войска, выехалі ў Расію. З бежанства вярталіся ад 1918 па 1922 год. Кожная сям'я, вярнуўшыся на сваё паселішча, распачынала

гаспадаранне ад пачатку. У 1921 годзе вёска налічвала 129 жыхароў: 56 мужчын і 73 жанчыны.

З ходам гадоў вёска большала і ў 1938 годзе жыло ўжо ў ёй 267 асоб. У выніку ваенных дзеянняў у 1941 годзе была знішчана капліца, 13 хат, 17 стадолаў і 21 хлеў. У ліпені 1944 года адступаючыя нямецкія войскі разам з украінцамі і ўласаўцамі забралі 20 коней, 47 кароў, 50 свіней і 32 авечкі.

Пасля вайны, у 1947 годзе, жыхары Бахуроў зноў адбудавалі каплічку на тым самым месцы. Ноччу з 11 на 12 лістапада 1976 года з капліцы было ўкрадзена восем ікон, напісаных на палатне, а іншае аснашчэнне знішчана.

Набажэнствы ў капліцы, апрача заказных і прынагодных, адпраўляюцца напярэдадні Богаяўлення (18 студзеня), у дзень перанясення мошчаў св. Мікалая (22 мая), і ў свята Цудатворцы Мікалая (19 снежня). Урачыстасці гэтыя суправаджаюцца асвячэннем вады ў рэчцы Луплянцы, а само месца вернікі лічаць чудатворным.

Вялікай падзеяй у гісторыі вёскі было адкрыццё 1 верасня 1946 года пачатковай чатырохкласнай школы. У 1956

Праваслаўная капліца ў Бахурах.

годзе ў вёску праведзены быў электраток, у 1978 годзе — здадзена ў карыстанне пажарнае дэпо, а ў 1982 годзе — водаправод.

Пачынаючы з 1950 года жыхары Бахуроў, а асабліва моладзь, сталі пакідаць сваю вёску і ўладкоўвацца ў гарадах. Сёння вёска налічвае 34 дамы,

у якіх жывуць 20 праваслаўных сем'яў і 14 каталіцкіх. Сустрэкаюцца тут прозвішчы: Бойка, Врона, Бура, Рубчэўскі, Кардаш, Гавеньчык, Казбярук, Мрачкоўскі, Новік, Тамашэўскі, Волк. Солтысам з'яўляецца Уладзіслаў Врона.

Віктар БУРА
Фота аўтара

Інтэр'ер капліцы ў Бахурах.

За гістарычную праўду

(заканчэнне;

пачатак у папярэднім нумары)

У нядзелю, 17 верасня, Чырвоная Армія перайшла савецка-польскую граніцу і пасля кароткіх перастрэлак з заставамі КОПА, рушыла на захад, праходзячы па 50-70 кіламетраў у суткі. Д. Шатыловіч памыліў дату праходу польскай Сувальскай кавалерыі: яна прайшла не 25, а 18 верасня, атрымаўшы вестку аб выступленні Чырвонай Арміі. Кавалерыя гэта спаліла вёску Бушмічы і расстраляла 9 яе жыхароў, падазроных у сімпатыі да СССР. У панядзелак, 18 верасня, афіцэры малога нямецкага гарнізона ў Кляшчэлях трывожна назіралі ў біноклі паяўленне ў лясах каля Елянкі значнай колькасці польскага войска, а затым гарнізон на грузавіках ад'ехаў у кірунку Бельска, але польскае злучэнне не стала займацца Кляшчэлямі. Перайшло яно чыгунку паміж Кляшчэлямі і чаромхаўскім вузлом, а частка яго прайшла праз вёску Чаромху. Д. Шатыловіч лагічна напісаў, што польскія жаўнеры пахвалілі чаромшакуў за тое, што яны не паставілі Чырвонай Арміі прывітальнай брамы, інакш пусцілі б усю вёску з дымам (як Бушмічы).

Ад 15 па 19 верасня ўключна ў бок Брэста і назад ляталі нямецкія трохматорныя транспартныя самалёты „Юнкерс-52“, якія дастаўлялі туды бензін войскам Гудэрыяна, а назад вазілі высокакасныя польскія сукны, якіх немцы знайшлі многа на складах у Брэсце. Сем такіх „Юнкерсаў”,

вяртаючыся з Брэста, абстралялі з вінтовак і ручных кулямётаў жаўнеры Сувальскай кавалерыі з лесу, на паўднёвы захад ад вёскі Чаромха і гэтыя самалёты раптоўна шарахнуліся ўбок. Прадзіраючыся на поўдзень перад Чырвонай Арміяй, польская кавалерыя мела добрыя пародзістыя коні, добрыя скураныя сёдлы і вуздэчкі, але яе абоз складаўся з мужыцкіх вазоў з малымі конікамі і двух супрацьтанкавых гарматак, да якіх асталася, як гаварылі артылерысты — толькі па два снарады. Пасоўваючыся ўмела далей бакавымі дарогамі, кавалерыя гэта расстраляла каля Барысаўкі лекара са станцыі Нурэц і яго 18-гадовую дачку за тое, што былі яны нямецкай нацыянальнасці, і трох жаўнераў, якія, не бачыўшы сэнсу далейшага ваявання, вярталіся ўжо дадому без зброі. У далейшым гэтая ж кавалерыя спаліла праваслаўную вёску Радзілаўку за тое, што хтосьці павесіў там чырвоны флажок. Жыхарам вёскі ўдалося ўцячы ў Нурэцкую пушчу. У Мельніку расстраляла яна чатырох праваслаўных жыхароў і чатырох яўрэяў, падазроных у камунізме. Далей кавалерыя пераправілася праз Буг і зайшла аж на паўднёвую Любліншчыну, дзе 5 кастрычніка склала зброю. Чырвоная Армія, не напаткаўшы супраціўлення, вельмі хутка ішла наперад.

Д. Шатыловіч памыліўся ў падліку дзён савецкай інтэрвенцыі — Чырвоная Армія перайшла граніцу 17 верасня а 3⁰⁰ гадзіне варшаўскага часу і быў гэта першы дзень

інтэрвенцыі. Я са сваім школьным калегам І. Такаюком 20 верасня каля 16 гадзіны быў на вакзале ў Чаромсе і гэта доказ, што быў гэта не трэці, а другая палавіна чацвёртага дня савецкай інтэрвенцыі! Гэта значыць, што заняўшы Ваўкавыск і знайшоўшы тут польскі маторны вагон, савецкім вайскоўцам хапіла часу, каб прыехаць у недалёкую Чаромху. Каля ўваходу ў неразбураную частку вакзала, стаяў ужо савецкі вартаўнік з вінтоўкай з трохгранным штыком, а на пероне знаходзіўся савецкі камандзір з трыма кубікамі на каўнеры (старшы лейтэнант). Яго акружыла група дапытлівых людзей, ва ўзросце 25-30 гадоў. Мы з Такаюком далучыліся да гэтай групы і слухалі гутаркі. З размовы мы даведаліся, што двое з гэтых дзесяці паспелі ўжо пасядзець у канцлагеры ў Каргуз-Бярозе і яны былі галоўнымі суразмоўцамі. Савецкі камандзір быў прыбыты відам разгромленага нямецкай авіяцыяй вакзала і пуцей. Здзіўляўся, што не было зенітнай абароны. На газонах, каля вакзала, было многа польскіх жаўнераў у мундзірах, без зброі. Яны былі засмучаны такім хуткім паражэннем Польшчы.

У чацвер, 21 верасня, было свята Прачыстай Божай Маці, а на наступны дзень пачалі ісці савецкія франтавыя часці: першай прайшла кавалерыя, а за ёю і другія войскі, якія прадаўжалі паход і ў наступныя дні. Франтавыя часці 22 верасня прайшлі праз станцыю Чаромху, Кляшчэлі, Мілейчычы, навакольныя вёскі і накіроўваліся ў бок Буга. 23 верасня я прыглядаўся праходзячым савецкім войскам, а ў нядзелю, 24 верасня, быў на сустрэчы з савецкімі вайскоўцамі, якія падарылі мне збор-

нік савецкіх вайсковых песень і далі газеты з апошніх дзён: „Правду”, „Известия” і мінскую „Звязду”, у якіх была надрукавана, узгодненая з нямецкім бокам, дэмаркацыйная лінія паміж нямецкімі войскамі і Чырвонай Арміяй. На нашым адрэзку „фронт” лінія гэта праходзіла па Вісле. Згодна з тым, часці Чырвонай Арміі перайшлі Буг і падышлі аж пад Лукаў і Седльцы. У нядзелю, 1 кастрычніка, я зноў быў на спатканні з савецкімі ваеннымі, у рамках якога было выступленне калектыву чырвонаармейскіх самадзейнікаў і зноў атрымаў кіпу газет, у якіх быў апублікаваны дагавор ад 29.09.1939 г. аб дружбе паміж Германіяй і СССР, а таксама ўзгодненая канчатковая граніца паміж СССР і новымі ўладаннямі Германіі. Праходзіла яна па Сане, Бугу, Нарве і Пісе. У адпаведнасці з гэтымі пастановамі, часці Чырвонай Арміі, якія перайшлі за Буг, павярнулі назад. Яны гналі з сабой статак пародзістай, чорна-белай рагатай жывёлы, што бачыў я ў Мілейчычах і Рагачах. 29 верасня ў Мілейчычы прыбыў стаяніраваць стралковы полк, якім камандаваў палкоўнік Штыкоў. Два батальёны гэтага палка закатаваліся ў яўрэйскіх дачах, у лесе каля Мілейчычаў; трэці батальён закатаваўся ў Залесі. У той жа дзень, 29 верасня, другая вайсковая часць прыбыла на станцыю ў Чаромсе, каб размясціцца тут і ў блізкай Кузаве. Прыбыццё гэтай часці на дыслакацыю Д. Шатыловіч памыліў з датай прыходу савецкіх франтавых часцей. Так выглядаюць падзеі верасня 1939 г. у святле ваенных падзей і гістарычнай літаратуры, папоўненыя маімі назіраннямі.

Мікалай КАПЧУК

Абвярганне стэрэатыпаў

Дарагая Яўдося!

Калі хутчэй б'е сэрца, хутчэй дыхам, адчуваем ціск у страўніку, гоман у галаве, то такая хвароба завецца „каханнем”. Усе сімптомы ўзмацняюцца, калі мы стаім пры гэтай асобе ці бачым Яе. А што дзецца, калі аб'ект кахання ведаем толькі з Інтэрнэта або са сцэны (у час Яго/Яе выступу)?

Найбольшай актыўнасцю адзначаліся хіба фанаткі Эльвіса Прэслі ці Бітлз, хаця сёння „боскі” Энрыке Іглесіяс або Рыкі Марцін таксама не могуць наракаць... Піскі, крык, страты прытомнасці ў час канцэртаў — вядома, ёсць такія дзяўчаты... Але што з хлопцамі? Яны ж таксама маюць свае аб'екты глыбокіх (ооох...) уздыхаў, свае багіні, куміры (ці як яшчэ гэта можна назваць). Я сама даведлася пра гэтае толькі нядаўна, калі спаткала аднаго хлопца. Яму, аказваецца, падабаецца вакалістка вядомага гурту, якая зрэшты не толькі спявае, але іграе на гітары! Ці гэта не цудоўна? Гмм...

Гэты хлопец, назаву яго Казік, сцвярджае, што няважна, што яго „княгіня” старэйшая, слаўная і жыве ў іншай краіне. Паводле яго, „трэба мець ідэал для мастацтва ідэалу, як існуе мастацтва для мастацтва; вось, цікавей у жыцці...”

А трэба вам ведаць, што Казік гэта не адзіны прыклад. Такія як ён могуць кахаць сваю „жывую” дзяўчыну ўсім сэрцам, а пазіцыя куміры астаецца без змен.

Чаму тады толькі жанчынам прыпісваецца схільнасць да кахання фільмавых або музычных зорак? Ці тое, што не адзін мужчына становіцца лагодным як баранчык і аўтаматычна мякчэе, калі пачуе голас сваёй „княгіні”, што просіць яго, каб „адчыніў дзверы свайго сэрца”, не пераадольвае дастаткова існуючай схемы?

Паводле мяне гэта вельмі цікавая сацыялагічная з'ява і можна б яе правесці сярод фанатаў беларускай рок-сцэны. Чаму не ў час „Басовішча”?

Чаромхаўскія мерапрыемствы

24 мая, з нагоды Дня маці, выхаванцы Чаромхаўскага садка пад кіраўніцтвам дырэктар Анны Шатыловіч арганізавалі мастацкую частку. Малечы чыталі вершы і спявалі песні. У мясцовым Доме культуры сабралася каля ста асоб. Такое ж мерапрыемства арганізавала таксама Пачатковая школа.

26 мая Саюз польскіх пенсіянераў і інвалідаў арганізаваў забаву. „Няхай жанчыны забудуць пра сямейныя клопаты і правядуць Дзень маці з песняй і музыкай у вясёлай кампаніі”, — прывітаў старшыня Юзэф Дубковіч. За сталамі застаўленымі пачастункам, згуртавалася больш за семдзесят пенсіянераў, сярод якіх знаходзіўся намеснік старшыні Вяаводскага праўлення Мікалай Курыловіч з жонкай. Імпрэзу фінансава падтрымаў Юзэф Каліш, прадпрымальнік, уласнік пахавальнай фірмы „Буба” ў Чаромсе. На забаве іграў аркестр з Тапаркоў (Марэк, Стэфан і Лукаш Бароны). Музыканты не ляніліся, бадзёра ігралі, ды і тан-

Фанаты афіцыйныя і засакрэчаныя — увага!

ХВІЛНКА

Дарагая Хвілінка! Твой ліст заахваціў мяне з іншага боку глянуць на стэрэатыпы, што тычацца абодвух полаў. Як ты заўважыла, яны зрабілі ўплыў ужо нават і на мяне. Гэта ж я напісала, што платанічнае каханне — поле дзейнасці выключна жанчын! Тады прызнаю табе рацыю — схема „цвёрдага” мужчыны павінна змяніцца. Зрэшты, калі пойдзем далей, пабачым шматлікія іншыя прыклады, якія сведчаць аб стэрэатыпным падыходзе да мужчын.

Існуе погляд, што дзяўчаты вельмі кахлівыя. Тым часам адзін мой сябра на працягу двух гадоў меў больш чым пятнаццаць каханых! Варта дадаць, што кожная з іх была гэтай адзінай, а кожнае каханне першым і найпрыгажэйшым. Аж да наступнага „першага і найпрыгажэйшага”... Гавораць таксама, што жанчына зробіць усё, каб добра выглядаць. Але ці толькі жанчына? Старэйшы брат маёй сяброўкі меў дзіўную звычку перад выхадам з дому паўгадзіны глядзець у люстэрка; а кажуць, звычка гэта другая натура. Для сямейнага спакою не буду ўспамінаць, як доўга мой брат чэшацца...

Вяртаючыся да мужчынскага платанічнага кахання, аб'ектам якога з'яўляецца „княгіня”: Казік, бачу, цалкам рэалістычна падыходзіць да тэмы. Не ведаю толькі, ці я хацела б, каб мой хлопец меў свой жаночы „ідэал” (апрача мяне, вядома). Тады ніколі не ведала б я, ці думае пра мяне, ці можа аж за мяжу ляцяць яго думкі і чулыя словы: „дзверы адчыні, каханая мая”!

Так ці інакш, справу сапраўды варта яшчэ разважыць. Дарагая Хвілінка, спадзяюся, спаткаемся на „Басовішчы”!

ЯЎДОСЯ

jeudosia@wp.pl

цыторы не адставалі ў танцы. У час забавы праводзіўся канцэрт па заяўках, адрасаваны жанчынам-мамам. Сустрэча праходзіла пад знакам беларускай песні і мелодыі, хаця не абышлося без сучаснай польскай і рускай музыкі.

— Як вялікая Ваша арганізацыя? — пытаю Мікалая Курыловіча.

— Зараз налічвае пятнаццаць тысяч членаў, напалову менш чым раней. Маюць чатырнаццаць раённых аддзелаў. — Найбольшыя ў Саколцы і Гайнаўцы (больш за тысячы членаў). Варта адзначыць, што ў гайнаўскім адзеле вылучаюцца два гурткі: у Чаромсе і Нараўцы. Чаромхаўскі гурток не лічыцца тым з большых, але з'яўляецца адным з актыўных у арганізаванні імпрэз. А ў самім Беластоку працуе 32 гурткі Саюза польскіх пенсіянераў.

Прыемна праводзяць вольны час чаромхаўскія пенсіянеры. Заслуга гэта старшыні гміннай арганізацыі і мясцовых спонсараў.

Уладзімір СІДАРУК

Канікулы ў сеціве

Вельмі мала асталося часу да летніх канікул. Амаль кожны думае, дзе і за колькі правесці свабодны час. Вельмі цікавую і багатую прапанову можам знайсці ў Інтэрнэце.

Я рашыў пашукаць у інтэрнэтавай сетцы цікавую экскурсію на ўсход. На старонках www.wakacje.pl гэтага тыпу прапановы нямнога. Калі набраць слова „Białoruś”, то з'явіцца тры прапановы, а калі „Rosja”, то чатырнаццаць. Амаль усе прапанаваныя экскурсіі падыходзяць для старэйшых людзей — гэта паломніцтвы і наведванне архітэктурных помнікаў. Я хацеў знайсці прапанову для маладых людзей, экскурсіі, на якіх можна пабачыць штосьці цікавае, пазнаёміцца з цікавымі людзьмі і перажыць незвычайную гісторыю. На гэтай вэб-старонцы маю ўвагу прыцягнула прыродна-этнаграфічная экскурсія на возера Байкал. Яна крыху дарагая, але ў абодва бакі вязуць самалётам і на месцы экскурсанты правядуць дваццаць адзін дзень. На сайце даецца многа практычных паарад, звязаных з канкрэтнай дзяржавай. Беларусь апісана вельмі дэталёва (напрыклад, дзе купіць ваўчэр, куды звярнуцца па розных праблемах, даюцца адрасы і тэлефоны польскіх прадстаўніцтваў у Беларусі, і г.д.). Вельмі мяне здзівіла адсутнасць апісання Расіі.

Калі хтосьці хоча, каб экскурсія заказа-

ная ў сеціве ўдалася ў 100 працэнтах, няхай загляне на старонку www.travelplanet.pl. На ёй даецца 100 тысяч аферт самых вядомых і найлепшых турыстычных фірм.

Наведаць можна яшчэ turystyka.onet.pl, і turystyka.wp.pl. На іх многа прапановы тыпу „Last minute”, апісанні дзяржаў, цэны, валютны калькулятар. Амаль усе аферты паходзяць ад вядомых фірм.

Апрача польскіх старонак, я наведаў таксама расійскія і беларускія. Найбольш разбудаваны і самы цікавы гэта партал www.turizm.ru з багатай інфармацыяй пра паасобныя дзяржавы (на польскіх старонках так грунтоўных ведаў не знойдзеш!), з вельмі дэталёвай праграмай экскурсій, курсам валют, актуальным надвор'ем, а нават з анекдотамі пра турыстаў. Многае можам прачытаць пра Польшчу — некаторага я сам не ведаў. Падаецца нават колькі каштуе таксі ў Варшаве, што можна з'есці на абед і г.д.

З цікавасці можам націснуць на www.russtravel.com. Гэтая старонка дапаможа нам, калі апынемся на ўсходзе. На ёй многа цікавых тураў па Расіі. Напрыклад, „Золотое кольцо” — пяць дзён, дванаццаць экскурсій, у ходзе якіх наведаем Пераслаўль-Залескі, Растоў-Вялікі, Яраслаўль, Кастрому, Плес, Карабіху, Мышкін, Рыбінск, Угліч, Калязін „толькі” за 5 500 рублёў.

Рафал ГАЛУШЭЎСКИ

Звычайнае хамства

На чыгуначнай лініі Чаромха — Беласток курсіруюць два саставы поезда, у якіх знаходзіцца вагон I-га класа. Паколькі ў раскладзе язды не адзначаецца, што ў гэтым цягніку ёсць I-шы клас, дык у білетных касах білеты па вышэйшай стаўцы не прадаюцца.

25 мая, у суботу, мая дачка з дзеткамі сабралася з Беластока ў Чаромху на цягнік, які ад'язджае ў 15²⁶. Заняла месца ў вагоне „I-га” класа. У час правёркі білетаў кіраўнік поезда заўважыў, што яна знаходзіцца „не ў сваім” вагоне і патрабаваў перайсці ў 2-гі клас. Не памагла аргументацыя дачкі, што не адна яна едзе з такім білетам у гэтым вагоне. Чыгуначны начальнік бесцярмонна і груба заявіў: „Proszę mnie nie rozucać, a przechodzić do następnego wago-

nu”. Дачка з велізарным багажом і дзвума малечамі вымушана была перайсці ў суседні вагон.

Паспрабаваў я высветліць справу. Аказалася, што рацыя была за намі. Як тады назваць паводзіны беластоцкага кіраўніка: некампетэнцыя, ці... звычайнае хамства?

Пры нагодзе хачу адзначыць адну важную дэталю. Па чыгуначным законе для дзяцей да чатырох год трэба браць у білетнай касе „бесплатны білет”. Хто гэтага не зробіць, дык абслуга поезда можа выпісаць „бесплатны білет”, але за паслугу трэба заплаціць... 2,50 зл. Ці гэта не абсурд? На маю думку, чыгуначныя правілы і законы на адных абсурдах цяпер трымаюцца.

Уладзімір СІДАРУК

Новы лес будзе за паўвеку

Красавік — найлепшая пара для пасадкі лесу. Сёлета найбольш дрэўцаў сасны, елкі, дуба, бярозы і вольхі пасадзілі ў чатырох надлясніцтвах: Бельск-Падляшскі і Крынкі (па 270-280 гектараў) ды Жэдня

Аб ява

Самотны ўдавец, беларус з Францыі, шукае жанчыну — беларуску з Беласточчыны ва ўзросце 60-65 гадоў для дамашняй працы. У будучыні шлюб не выключаны. Тэл. 03 87 86 37 48. M. Zapkiewicz, Route Nationale 22, 57 340 Morhange, France.

і Чорная-Беластоцкая (па 180-190 га). Сёлетняй вясной у Надлясніцтве Крынкі найбольш лесу пасадзілі ў Лясніцтве Крушыняны. Садзілі яго на найлепшых глебах V і VI класаў.

На тэрыторыі Надлясніцтва Крынкі лес вырасце на 280 гектарах, на якіх пасаджаны сосны, дубы, елкі і лістоўніцы.

Саджанцы на патрэбы надлясніцтваў выгадавалі ў г.зв. лясных пітомніках Рэгіянальнай дырэкцыі дзяржаўных лясоў у Беластоку. Займаюць яны плошчу ў 220 гектараў. Тут зараз гадуецца каля 100 мільёнаў дрэўцаў ды лясных і дэкаратывных кустарнікаў. (яц)

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,
ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 10xx 85) 743 50 22.

Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/

E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl

альбо: niva_bielastok@skrzyynka.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімоук.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na IV kwartał 2002 r. upływa 5 września 2002 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2002 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 115,00; pocztą lotniczą Europa — 127,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 153,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 12401053-40060347-2700-401112-005.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,40 zł, a kwartalnie — 44,20 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą lotniczą: Europa — 5,30 (68,90), Ameryka Płn., Afryka — 5,90 (76,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 6,50 (84,50), Australia — 8,30 (107,90). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-401150015504.

Ніўка

<http://www.anekdotov.net/>

Балонья

У 60-х гадох, калі пасыя сусветнага фестывалю моладзі й студэнтаў у сіхтых маскоўскіх кабетах зьявіліся „дзеці розных народаў” (так пачыналася адна з камсамольскіх песняў пра барацьбу за мір), пашырылася мода на плашчы й курткі з капронавай тканіны з аднабаковым непрамакальным пакрыццём. Тканіна гэтая называлася *балонья*. Пачаўся цэлы, як на той час, бізнэс па прывозе турыстамі *балоньні* на прагны да ўсяго заходняга савецкі рынак.

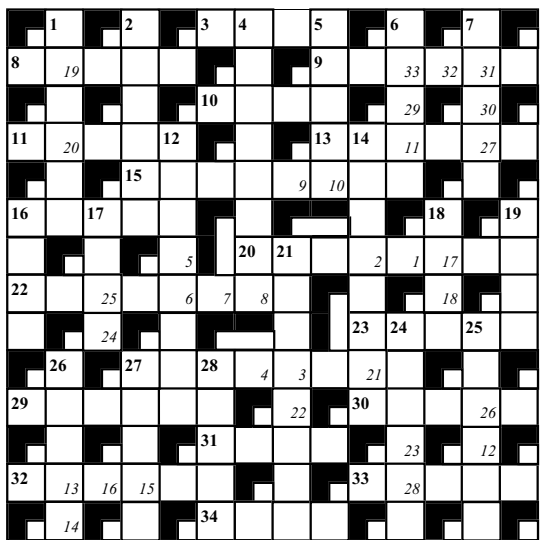
Калі пачынаўся дождж, вуліцы

й праспэкты сэксуальна рыпелі. Плашчы гэтыя звалі прэзэрватывамі. Калі мода ў моладзі знайшла новы ўхіл, у *балонью* апанулі савецкую міліцыю. Няцяжка задагадацца, як звалі міліцыянтаў у гэтай спэцвопратцы.

Цікавы анекдот зь літаратурнага жыцця: прафэсар Мальдзіс прыехаў аднекуль з-за мяжы, вядома ж, у *балоньні*. Сядзяць яны за чаркаю з Уладзімерам Караткевічам і разважаюць. Адам кажа: „Штучныя тканіны там таньня, вось мой плашч каштаваў пляшку гарэлкі”. На гэта задумены Уладзімер зазначае: „Затое якая там гарэлка танная...”

Рыгор БАРАДУЛІН
(Паводле „ARCHE”, 7/2000)

Крыжаванка

Гарызантальна: 3. натуральны налог, які маскоўская дзяржава збірала з народаў Паволжа і Сібіры, 8. брат авечкі, 9. папярэднік Пуціна, 10. Альбан, аўстрыйскі кампазітар (1885-1935), 11. нямецкі порт на рацэ Траве, 13. сталіца Замбіі, 15. невялікая оперная арыя, 16. вялікая чарка для віна, 20. сталіца Чада, 22. адмысловая яма для набору вады, 23. праграма заява прэтара ў старажытным Рыме, 27. усходнеславянскі шрыфт, 29. дзяржава з Рабатам, 30. снежны барс, які жыве ў горах Цэнтральнай Азіі, 31. найме галоднай куме, 32. палазкі для катання па лёдзе, 33. каляровыя пацеркі для расшыўкі адзення, 34. прырэзаная частка галавы чалавека.

Вертыкальна: 1. яма на дарозе з вадой або гряззю, 2. жонка Іакава, 4. пе-

рад абедам, 5. гульня з пастаўленымі ў рад слупкамі, 6. вялікае афрыканскае возера, 7. Ян, чэшскі рыцар, камандзір табарытаў, удзельнік Грунвальдскай бітвы (1360-1424), 12. калядны спявак, 14. Джузепе, італьянскі паэт (1888-1970), 16. сталіца над Каспійскім морам, 17. невялікі снарад для стральбы з кулямётаў, 18. памяtnікі старажытнаіндыйскай літаратуры, 19. нявыдуманы выпадак, 21. любоўніца Рамэо, 24. Чарлз, англійскі натураліст (1809-82), 25. быстраходнае паруснае судна, 26. жыллё манарха, 27. барабанны рэвалвер, 28. парушэнне развіцця касцей у выніку недахопу вітамінаў.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 18 нумара

Гарызантальна: Леўскі, тапчан, лапата, дама, Азія, Хайдарабад, пеон, Акры, венеды, Клішка, лісяня.

Вертыкальна: лебядя, кіла, тата, анемія, паскарэнне, махаон, азадак, Перыкл, рысяня, века, Дылі.

Рашэнне: **Ад бяды кіем не абаронішся.** Кніжныя ўзнагароды высылаем **Казіміру Радошку** са Свебадзіцаў і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Абмежаванні

Я — небяспечны чалавек. Опасны мужчына. Калі паяўляюся ў іншай краіне — чакай ад мяне неадпаведных паводзін (гвалтаванне, падчэпліванне малалетак рознага полу, знявага цнатлівых кабет) і лепш было б мяне ўвогуле не пускаць за мяжу, а калі так — дык з маёй памяркоўнай і разумнай кабетай, якая ўтаймуе мае непрыстойныя схільнасці і жарсці словам ці качалкай.

Але што ж зробіш — адпускае мяне мая любая нават у блізкае замежжа, нават і далейшае. Бо ж з мяне такі вандал, калі не праветруся. Закісну, дык з мяне чэрці валам лезуць. Шалею, як задоўга месца засяджу. Дык, скажам, пусціць мяне мая Агата на Беларусь. Да сваякоў. Сваю машыну мы ўжо пазбыліся, дык на аўтобусе ці са знаёмымі. Так і цяпер выбраўся быў, у Гродна. А на мяжы — загвоздка. Усё маю: і пашпарт, і багаж як трэба, без боерыпасаў ды наркотыкаў ці чаго там падазронага, разам з літаратурай (можа, і „Ніва” падпольнай лічыцца, бо вершы ў ёй друкуюцца няшведскага Шведа пра тое, каб нашай мовы не пакідаць, каб не ўмёрлі?!), а тут паглядзелі на мяне пагранічнік з мытнікам, паўзіраліся нават і ў вочы за сетачкай маршчын, і пытаюцца:

— А дзе ў вас тры прэзэрватывы?

Думаю, прыколваюцца дзядзькі. А да іх яшчэ і маладая мытніца падышла, строга, звёўшы бровы, проста мне ў вочы паглядзела: не ўпусцім у нашу рэспубліку такога еўрапейца, каб без трох, прынамсі, прэзэрватываў быў. Ці стары, ці малады, ці сэксуальна заклапочаны ці не, ці

гомапэўны, ці гоманяпэўны, сатырык ён ці трагічны паэт.

Мне, як, скажам, сатырыку ў маім узросце, дык твая прэзэрватывы на шары, бо мне, мабыць да лямпачкі твая непрыстойныя ці багабоязныя паводзіны мае еўрапейскае персону і іншых. Мабыць, каб ехаў аўтобусам у тое Гродна, пра гэта не пыталі б? А шафёр кажа: „У Італію трэба мець з сабою асцерагалны трохкутнік, аптэчку, камплект запасных лямпачак і наклейку „PL” (вядома, на аўто). Яшчэ: бела-чырвоную водблескавую плітку (50 x 50 см), якую можна начапіць на выстаючым па-за машыну элеменце (дошка, байдарка, ровар), задняе люстэрка з правага боку аўтамабіля, вогнетушыцель. У Харватыю — да таго ўсяго яшчэ буксірны трос, а нельга мець з сабою дадатковую банку з палівам, а ў той Турцыі — аж тры асцерагалныя трохкутнікі з чымсьці непрыстойным... Узяў бы твая прэзэрватывы, каб ведаў. Не скарыстаў бы, пасля знайшла б... іх у багажы... Агата. Божа мой! Але справы сямейныя — гэта вам не памежная і ўнутраная палітыка!

Не пусцяць мяне ў Гродна! — забілася мне ў галаве. Назад паеду! Але сусед дастаў са свае сумкі камплект пахучых ружовых, ужо з выгляду кайфавых кандомаў. І пазычыў мне, старому. *Для яі*, — кажа, — даю вам іх назаўсёды.

Ды не, аддаў я яму іх зараз пасля пераезду мяжы. Крыху шкада — хоць панюхаў бы час ад часу...

Вандап Арлянскі

Аб сяброўстве паміж статкамі

З’ехаліся нядаўна ў Белаежскую пушчу дырэктары з Амерыкі. Каб толькі там такія сабе дырэктары! А то ж дырэктары нацыянальных паркаў. Так, так, у нашу, тую самую, Пушчу, дырэктары амерыканскіх, нацыянальных. Паказала нават тое тэлебачанне. Хадзілі яны пасярод пушчанскіх дубоў і меркавалі, як ажаніць іхняга бізона з нашым зубром. Ну так, каб, тое, бізона з зубрыхай, або зубра з бізоніхай. І каб разам, у рамках паўночнаатлантычнага сяброўства, хоць разоў папасвіліся. Раз у Дакоце, раз у Белаежы, наперамен. На пачатак парамі. Пасля, мабыць, і статкамі. Горш, аднак, з транспартам. Ну, бо як жа пераканаць таго зубра ды бізона, каб пераляцеў ці пераплыву акіяна. Але, пэўна, пад ціскам вышэйшага дзяржаўнага інтарэсу прэзідэнт Кваснеўскі мог бы даць скарыстаць сваю паветраную машыну, як кажуць у Амерыцы, *air force one*. Праўда ці не, даў жа ж ужо скарыстаць яе польскай футбольнай камандзе, а пачуццё нацыянальнага гонару — роўнаглыбокае ў грамадзян краіны, што і поспехі футбольнай нацыянальнай каманды. Справу аформіць трэба, а на пачатак пераканаць у слушнасці спадара прэзідэнта.

Хадзілі дырэктары амерыканскіх паркаў па Пушчы і думалі: „Гляньце, колькі нас з гэтымі палякамі спалучае, нават бізона падобны на зуброў!” Наканец скумекалі, што можна было б зубра скланіраваць. „Мы, народ, маем

у той нашай Амерыцы ўсё, больш чым мае цалоткая Еўропа, увесь свет, а зубра, вось, у нас няма! Ну, ёсць той самы бізон, але так перагонены, што амаль толькі ў кніжках застаўся. Пара на зубра, асабліва што тутакі кепскія вятры з Беларусі падвваюць”. Так сабе спадарства дырэктарства па Белаежскай пушчы ў одуме хадзіла.

Амерыканцы, як амерыканцы, нічога так адразу, алілуй і гоп уперад не робяць. Спачатку ў іх калькуляцыя. Рашылі. На пачатак параўнаюць на здымках, ці падыходзіць зубёр да амерыканскага краявіду. Трэба зрабіць фатаграфічную выстаўку. Прымеркаваць да партрэтаў бізонаў на амерыканскіх лугах. Калі той зубёр упішацца на вока ў прэрыю, папльвуць грошы на кланіраванне. Возьмуць сабе некалькі статкаў, а і Пушчы трохкі капне. Сяброўства паміж нашымі статкамі ўзмоцніцца. Калі не, то прынамсі тая супольная паўночнаатлантычная папаска ўвекавечыцца на картах гісторыі.

Ёсць адна небяспека. Калі амерыканскія дырэктары спаймаюць у Белаежы кляшча, могуць патрактаваць гэта як правакацыю, ледзь не высылку мікробаў сібірскай язвы ў лістах тэрарыстамі. І тады застанеца толькі выццё ваўка ў Пушчы (калі яго не абароніць Сімона Косак). Ага, амерыканцы ўжо бяруцца кланіраваць тасманскага ваўка. Але гэта ўжо іншая казка.

МакХолад